

REVISTA MUSICAL CATALANA

L'ORFEÓ CATALÀ A ROMA

*El sentit del romiatge de l'ORFEÓ CATALÀ a Roma.
Lluís Millet. — Pelegrinatge de l'ORFEÓ CATALÀ
a Roma. Diari de l'excursió, J. S. — Judicis crí-
tics de la premsa romana. — Subscripció per a
subvenir a les despeses del pelegrinatge de l'OR-
FEÓ CATALÀ a Roma. Llista de senyors subscriptors.*

: : BUTLLETÍ
DE L'O. C. : :

Any XXII: Núm. 257
: : Maig 1925

Revista Musical Catalana

BARCELONA

REDACTORS EN CAP

FREDERIC LLIURAT — JOAN SALVAT

Secretari de la Redacció: JAUME MARTI I MARULL

PRINCIPALS COL·LABORADORS

Higini Anglés, prev.—Josep Barberà.—Giulio Bas.—Pasqual Boada.—Joan Borràs de Palau.—Lluïsa Bosch i Pagès.—J. Cabot Rovira.—J. Rafel Carreras.—Gabriel Castellà i Raich.—Eusebi Clop, O. F. M.—Henri Collet.—Eduard L. Chavarri.—Josep M.ª Comella.—Miquel Domènech i Español.—Josep Fabre.—Josep M.ª Folch i Torres.—Ignasi Folch i Torres.—Alfons Gallardo.—Robert Gerhard.—Vicents M.ª de Gibert.—Enric G. Gomà.—Emili Heintz-Arnault.—Gascó Knosp.—Wanda Landowska.—Jaume Marti.—Frederic Lliurat.—J. Lamote de Grignon.—Miquel Llobet.—Joan Llongueras.—Josep Maideu.—Joan Manén.—Dom Carles Megret, O. S. B.—Apeles Mestres.—Lluís Millet.—Manuel de Montoliu.—Vicents de Moragas.—M. Morera i Galicia.—Antoni Nicolau.—J. J. Nin.—Joaquim Pena.—Francesc Pujol.—J. Riba i Marti.—Antoni Ribera.—Lluís Romeu, prev.—Miquel Rué, prev.—Dom Maur Sablayrolles, O. S. B.—Joan Salvat.—Kurt Schindler.—Albert Schweitzer.—Josep Subirà.—P. Gregori M.ª Suñol, O. S. B.—Agustí Valls i Cascante.—Francisco Viñas.—Amadeu Vives.—Rafel Vives, etc. :: ::

REDACCIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Carrer Alt de Sant Pere, 13, (Telèfon 1, S. P.)

PREUS DE SUBSCRIPCIÓ:

BARCELONA: Per als socis de l'*Orfeó Català*, un any, **6 pessetes**.—Per als no socis, **7 pessetes**.
FORA: Per als socis de l'*Orfeó Català*, un any, **7 pessetes**.—Per als no socis, **8 pessetes**.
ESTRANGER: Un any, **10 pessetes**.—Número solt: **Una pesseta**.

Se subscriu, demés, en les principals Llibreries i Magatzems de Música

Revista Musical Catalana

Butlletí Mensual de l'O. C.

El sentit del romiatge de l'Orfeó Català a Roma

Als bons amics de l'ORFEÓ que han ajudat a les despeses

No hi ha paraules més ben esmerçades que les dictades pel deure de la gratitud. Nosaltres, la gent de l'ORFEÓ CATALÀ, si havem fet volada a Roma, si en aquella bella i eterna ciutat hi havem sojornat admirant, cantant i adorant, ha estat per gràcia de la vostra generositat, bons amics de l'ORFEÓ; ha estat per la bonesa del vostre cor, per l'entusiasme vostre per tot allò mateix vers què, nosaltres cantaires, sentim entusiasme, escalf i delit que no s'acaba. Ha estat amb l'empenta amorosa de la vostra generositat que havem pogut abastar el dolç fruit d'un gran goig en l'alta ciutat dominadora dels temps històrics i de l'esdevenidor llunyà i etern de l'home. Just és, doncs, que encara que sigui amb paraula trencada i humil, jo, que sóc com el capità d'aquest petit exèrcit cantaire, procuri contar-vos quelcom de les nostres emocions a Roma, del sentit del nostre romiatge, de l'enllaç de totes les nostres dèries, il·lusions i ideals amb aquesta nostra visita, la més transcendent de totes les nostres visites a llocs estrangers; perquè ella compendia, en certa manera, el sentit, la raó d'ésser, l'origen i la finalitat de tota la nostra obra.

Anar pel món amb bona companyia és cosa agradable; perquè l'espectacle del món és variat i ric de matisos, i totes les coses noves que passen davant dels ulls sembla que satisfan la fam inacabable del nostre esperit; llavors el canvi d'impressions amb l'amistat que ens volta fa créixer i enardir els goigs de l'ànima. Com que el nostre ORFEÓ és com una gran família matisada amb tota faisó de temperaments, sexes i edats, les impressions i emocions del viatge prenen una gran força i una gran cordialitat; anant pel

món d'aquesta manera hom frueix del nou, de l'inesperat, amb una gran força d'assimilació, perquè l'amorositat familiar ajuda a la percepció profunda de les coses; tot entra a dins sense sobtar i més que cosa nova tot sembla un reconeixement de cosa servada a dins i mig oblidada que revé. És que l'amor obre les portes de l'ànima i aquesta, amorosida, es sent fàcilment germana de tot l'universal que la penetra.

El tren que porta l'ORFEO CATALÀ és una serp de bona mena que arrossegant-se entre paisatges diferents porta a dins, no l'astúcia del primer rèptil maligne, sinó l'alegria confiada d'una adolescència multiplicada. El llarg viatge d'anada a Roma, seguit, seguit, sense parada, es fa així lleuger i agradiuol. Nois, noies, joventut que té sempre l'alegria al cor i als llavis, escurcen el temps i alleugereixen tot cansanci; i la mica d'angúnia de la responsabilitat que s'acosta resta apaivagada per aquell ambient confiat de la joventut esperançada.

Aquesta vegada la responsabilitat era més forta i la consciència més gràvida d'una gesta més transcendent. Anar a Roma, quantes vegades ho havíem somiat! quantes voltes ho vèiem a prop del nostre encalç! Ara es complia el gran desig, ara la bondat de Déu ens hi portava i el cor ja ens deia que la ventura no es desdiria pas d'acompanyar-nos. Jo no hi anava pas del tot content de la preparació que havíem pogut fer dels nostres programes, per més que formats fossin del repertori tradicional nostre. I és que jo somio sempre, en casos semblants i sobretot en aquesta ocasió tan assenyalada, una restauració progressiva del chor, un perfeccionament de sonoritat, una major subtileza i profunditat d'expressió que, ai, mai no ténim temps d'assolir. Però quan ve el moment que s'ha de complir el compromís contret i havem fet el que havem pogut, em conformo tranquil i resto amb confiança plena en els nostres bons choristes tan valents i plens de bona voluntat quan són a la feina, i amb el meu propi temperament, que quan el perill és lluny de vegades s'aclofa i es neguiteja, però que quan el té a sobre s'enardeix i crida amb més orgull que un monarca. Alabat siga Déu; que cada u és com Ell l'ha fet!

Doncs amb aquesta alegria i esperança, amb aquesta amorositat de gran família i amistat, amb aquesta consciència gràvida i reposada del que anàvem a fer, passàrem aquelles quaranta hores de sotraqueig fins arribar a la Ciutat del món, a la vera ciutat que enclou la història i l'esdevenir de la humanitat tota.

I Roma, que la teníem dintre el cor com cosa augusta i respectada; Roma, amb els seus monuments formidables, encara i tot en mig de les ruïnes, com senyal d'immortalitat fecunda; Roma, amb els seus museus aurífics, amb les seves fonts monumentals; Roma, amb les seves basíliques augustes servant les tombes dels apòstols; la Roma del Sant Pare, orde-

nador i governador de la religió del Crist per tota la terra; aquesta ciutat tan alta i profunda, se'ns presentà a nosaltres amable i avinent, acollint-nos no com a gent estranya, sinó com a coneguda i estimada; i nosaltres intimàrem de seguida amb el cos i amb l'ànima d'aquesta reina d'esperits i pobles. I això fou perquè nosaltres encara portem un poc d'humilitat al cor i perquè el cant dels nostres llavis respon a una dèria i a un sentiment i a una força tota interior; i aquesta dèria i sentiment i força té les arrels en la mateixa virtut i força que dona eternitat a la ciutat romana. Això fou perquè nosaltres portem encara el cant de la ingenuïtat, el cant de la nostra natura i per l'instint de l'infant sabem retrobar la mare i per això Roma ens fou avinent i amorosa, i per això nosaltres ens hi abellíem i ens hi escalfàrem com petits a la falda dolça materna.

En sortint de l'hotel, un hotel una mica baluerna, esbalandrat, com una cosa improvisada, però d'una ressonància expressa per a fer de gran gàbia de cantaires, ja trobàvem a pleret uns pins alts que ens recordaven els que donen ombra i verdor als pujols dels voltants de Barcelona. I seguint carrers i places, pujant i baixant els set turons que caracteritzen la topografia romana, trobàvem els obeliscos i les columnes esculpides amb les antigues gestes heroïques, els temples pagans enrunats, els fòrums destrossats i la gran pedrera oberta i foradada del colisseu monstruós que marca la decadència moral que portà la caiguda de l'hegemonia de la Roma pagana en el món. I per sobre les ruïnes, recordant costums i gestes de cònsols i emperadors, ens atreïa el misteri transcendent de les catacumbes, les esglésies i basíliques, els monuments de la nova vida de l'esperit que portà el cristianisme; culminant totes elles amb la majestat del temple tomba de Sant Pere, fortalesa de la fe, on les onades de la bogeria humana s'esberlen i desmaïen pels segles dels segles.

Les ruïnes i monuments de l'antiga ciutat civilitzadora ens parlaven de l'empremta que deixà en el nostre dret i en les nostres lleis i costums el seny romà, pare del seny previsor de la gent nostra; i les tombes dels apòstols, les esglésies i relíquies sagrades, ens despertaven el sentiment de la fe que alletà i féu créixer el nostre poble. El llevat indígena de la Catalunya primitiva prengué forma i consistència amb l'alçada prepotent de l'imperialisme romà; però l'ànima, l'esperit vivificant el rebé Catalunya amb la fe en el Verb diví, amb la religió del Crist Jesús, amb la llum de l'Evangeli que dona pau i excelsitud als elements pertorbats que formen l'home; el cristianisme, que no deforma la natura humana sinó que la segella espiritualment excelsint d'una manera transcendent les característiques ingènites de cada raça.

I aquest entendre'ns amb les pedres, amb els monuments, amb les fàbriques sagrades, fou semblant a l'entendre'ns i a l'intimar i a l'estimar amb

totes les persones, personalitats i corporacions que tinguérem la necessitat i l'avinentesa de tractar a Roma.

Bé és veritat que no ens hi presentàrem pas a les palpentes; que tant per la part de la jerarquia eclesiàstica com de l'artística tinguérem personalitats amigues d'alta influència que ens donaren l'avinentesa de relacionar-nos i d'ésser acollits amb la més franca consideració pels més respectables elements influents que havien de facilitar la nostra empresa. El nostre agraïment serà perdurable envers el nostre amic l'il·lustre Mons. Casimiri, qui ens donà ocasió de poder cantar les cançons religioses catalanes en la basílica de la qual ell és mestre de capella, a Sant Joan de Latran; qui ens portà l'ocasió de fer l'alta coneixença del cardenal Bisleti, cap jeràrquic de totes les associacions cecilianes del món; Mons. Casimiri, qui junt amb l'abat Ferretti, director de l'Escola Superior de Música Sagrada, ens obriren les portes d'aquell egregi institut amb recepció solemníssima. Mai no podrem oblidar la constant guia i companyia germanívola que tinguérem amb els cordialíssims benedictins abat Simó i P. Albareda; ells dos ens feren la Roma nostra, ens la feren entendre presentant-nos-la sota llur visió clara i profunda i amb faisó catalana. Per la part purament artística havíem estat posats en relació amb l'entitat mestressa de l'art musical a Roma, l'Acadèmia de Santa Cecília, per mitjà d'un gran amic de l'Orfeó, una de les més agudes personalitats de Catalunya, i la "Santa Cecília" ens obrí les portes de la seva grandiosa sala de l'"Augusteo" amb la més gran generositat tractant-nos com a germans d'art i sense cap interès material.

Però així i tot, sense treure gens d'importància a la influència de les nostres bones amistats i a l'eficàcia de llurs recomanacions, en el tracte que trobàrem, en l'açolliment que rebérem dels distints i variats elements que tinguérem avinentesa de tractar i intimar, ens fou palesa una cordialitat germanívola, una directa bona voluntat que ens feia oblidar que en terra estrangera ens trobéssim, de manera que Roma ens apareixia com un reforçament i engrandiment de la pròpia família catalana, i ens donava com un eixamplament del nostre sentiment racial.

A Roma, els nostres sentiments més íntims, la nostra fe, els nostres entusiasmes artístics, el nostre sentir de raça, tot ço que abelleix el nostre esperit i la nostra ànima, tot s'hi peixia abundantament i s'hi reconfortava. L'únic element que tot admirant-nos ens atuïa i ens sorprenia era la superba floració de l'art renaixement que allí exteriorment domina. Mes hi ha tanta bellesa en tanta grandesa, aquesta hi és tan escaienta amb el sentit històric i de domini i sobirania espiritual de la ciutat eterna, que hom prompte s'hi avé i l'estima com element indispensable i característic.

Així doncs, els nostres cants, en un ambient tan propici al nostres sentiments, havien de sortir amb bella sinceritat i amb el daler d'un fort en-

tusiasme, i així foren compresos i estimats el mateix pels intel·ligents que pel gros públic; altra volta en l'estranger l'ànima de la nostra terra, que vibra en els nostres cants, fou compresa i aclamada; altra volta l'accent de la nostra parla, sublimat pel cant, penetrà i emocionà gent llunyana de nosaltres. I com no havien de sortir amb daler els nostres cants en els nostres actes religiosos dins la majestat de les basíliques, les quals, en donar resonància a les nostres veus, ens tornaven la nostra cançó piadosa amb una nova dignitat que ens corprenia a nosaltres mateixos? La cançó piadosa catalana, que té un caient tan nostre i inconfundible, prenia una amplitud tota romana sense perdre aquella vida interior que la fa humil i piadosa, menys hieràtica i encarcerada que la dels altres pelegrins que amb llur cant popular religiós als llavis a corrua guanyaven també el jubileu dins les basíliques. El nostre cant tenia més aire de natura, potser una pietat més íntima i senzilla. I d'això se n'adonava l'altra gent que es trobava amb nosaltres en els temples, que ens escoltava i ens seguia. Fins en l'Augusteo, en la gran sala de concerts, el *Gloria* de la missa de Núria de Mossèn Romeu, que està impregnat d'un sentit popular tan just i escaient, aquell senzill cant a l'unison, fou aclamat i fet reptir. Allò fou el triomf del nostre cant popular religiós.

I les nostres senzilles cançons harmonitzades amb tants diferents matisos, que a casa nostra ja fa estona que són murmurades més o menys vergonyosament per alguna intel·lectualitat preocupada, aquestes flors redivives foren l'encant dels oients; s'hi refrescaven els sentits com si els portéssim l'aire de les nostres muntanyes, l'encís de les penes i alegries del nostre poble. Prou hi hagué crític que alçà el crit al cel demanant per a l'art italià un tal refrescament d'esperit arrencat de la natura! Perquè també els intel·ligents veien com de de les senzilles flors camperoles havien sorgit els esplèndids chors del nostre Nicolau, on l'art i la inspiració s'agermanen a produir obra bella i definitiva. La *Mort de l'Escolà* i demés chors del mestre prengueren el cor del públic romà, triomfant, com a tot arreu, de savis i ignorants. Mes si en els nostres cants, els propis de la nostra terra, hi posàvem cor i ànima, en els de la polifonia clàssica, en l'art de Palestrina, que des de Roma domina encara l'art profundament catòlic, no hi podiem pas plànyer tots els nostres sentits en donar-ne la nostra interpretació als ciutadans romans. El *Credo* de la Missa del Papa Marcel, que finalitzava l'últim concert de l'Augusteo, fou aclamat, i els crítics i personalitats musicals ens demostraren personalment el seu entusiasme i el seu agraïment pel nostre homenatge al gran geni de la polifonia romana.

Mes tot el sentit, la transcendència, tota l'emoció culminant, la finalitat primera, fou enclosa en l'audiència que la paternal bondat del Sant Pare concedí a l'ORFEO CATALÀ. L'obra de l'ORFEO ha estat fruit de la fe i de

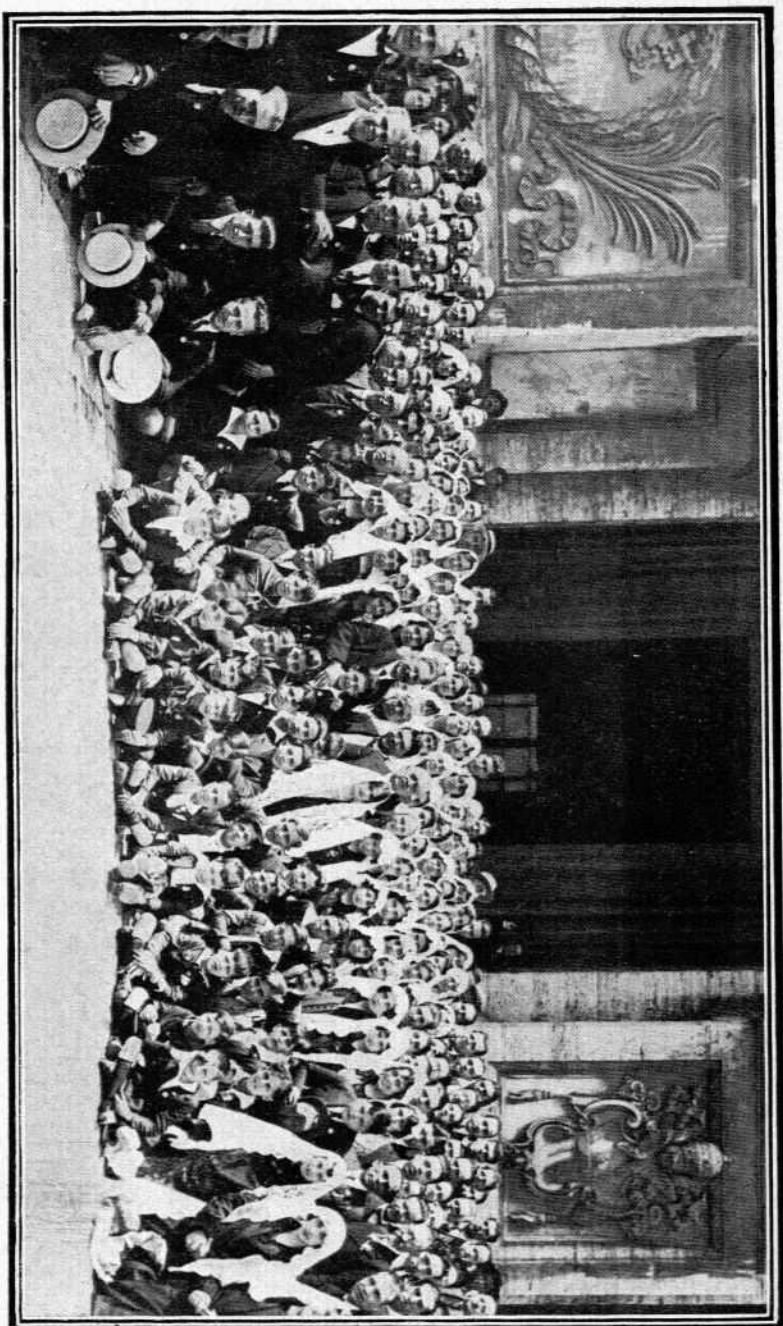

l'amor. Sense programa ideològic escrit en els seus estatuts, ha estat sempre per la fe i pel l'amor que ell ha crescut i s'ha fet estimar per propis i estranys. Ha estat per la bona fe, per la bondat, per la cordialitat, tot lligat per la força del cant, que l'ORFEO s'ha fet estimar, respectar i ha fet escola entre nosaltres. Sense ésser savis ni genials, havent començat sense posseir cap tècnica del cant, ni deixebles ni mestres, guiats i empesos per la fe i per l'amor, per la fe en la Bondat primera i per l'amor a Catalunya, havem trobat el camí de l'expressió dels nostres sentiments en la germanor choral d'una gran família. El nostre mèrit, si el tenim, no és altre que el d'haver romàs un poc infants; i per això jo crec que Nostre Senyor ens ha fet el do de l'enamorament de la bellesa amb el delit de les cantúries, de l'amor a la pròpia natura amb el tremp de la perseverança. Hem estat un poc senzills, havem servat un cor lleuger, i heus aquí que el nostre arbre ha florit i ha donat fruits saborosos. Ens havem deixat portar pels sentiments nobles que són sempre gràcia divina, i per això de la nostra petitesa n'ha sorgit quelcom d'agradable als homes. La nostra anada a Roma en el Jubileu de l'Any Sant era el rendiment del nostre deute al donador de tota gràcia. Era aplegar tots els nostres amors, tots els nostres delits, tots els nostres llors, totes les nostres alegries en el festeig de la bellesa, tot el nostre art, encara que humil, i fer-ne ofrena al cap visible de Déu en la terra, per dir-li: D'Ell ho havem rebut, a Ell li tornem, que no és nostre; si encara ens deixa gaudir d'aquest do, alabat sia!; si vol que emmudim, Ell sap prou la mida de les coses i prou llarg ha estat el seu do i prou ple de goigs i alegries.

I heus aquí que el veritable representant de Crist Verb i Saviesa increada, el successor d'aquell Pere pescador qui pujà a ésser l'amo de les claus del Regne de la Felicitat, heus aquí que el Sant Pare, Rei dels homes de bona voluntat, escoltà la cançó catalana i s'hi complagué i ens ho digué amb paraules commoses, i beneí cordialment la nostra ensenya i a cada un de nosaltres i la nostra obra i els amors i desigs més recòndits del nostre cor. Per la seva boca parlava Nostre Senyor. Oh la infinita Generositat! en presentar-li els seus propis dons, ens regracia i ens afalaga com si fossin cosa nostra!

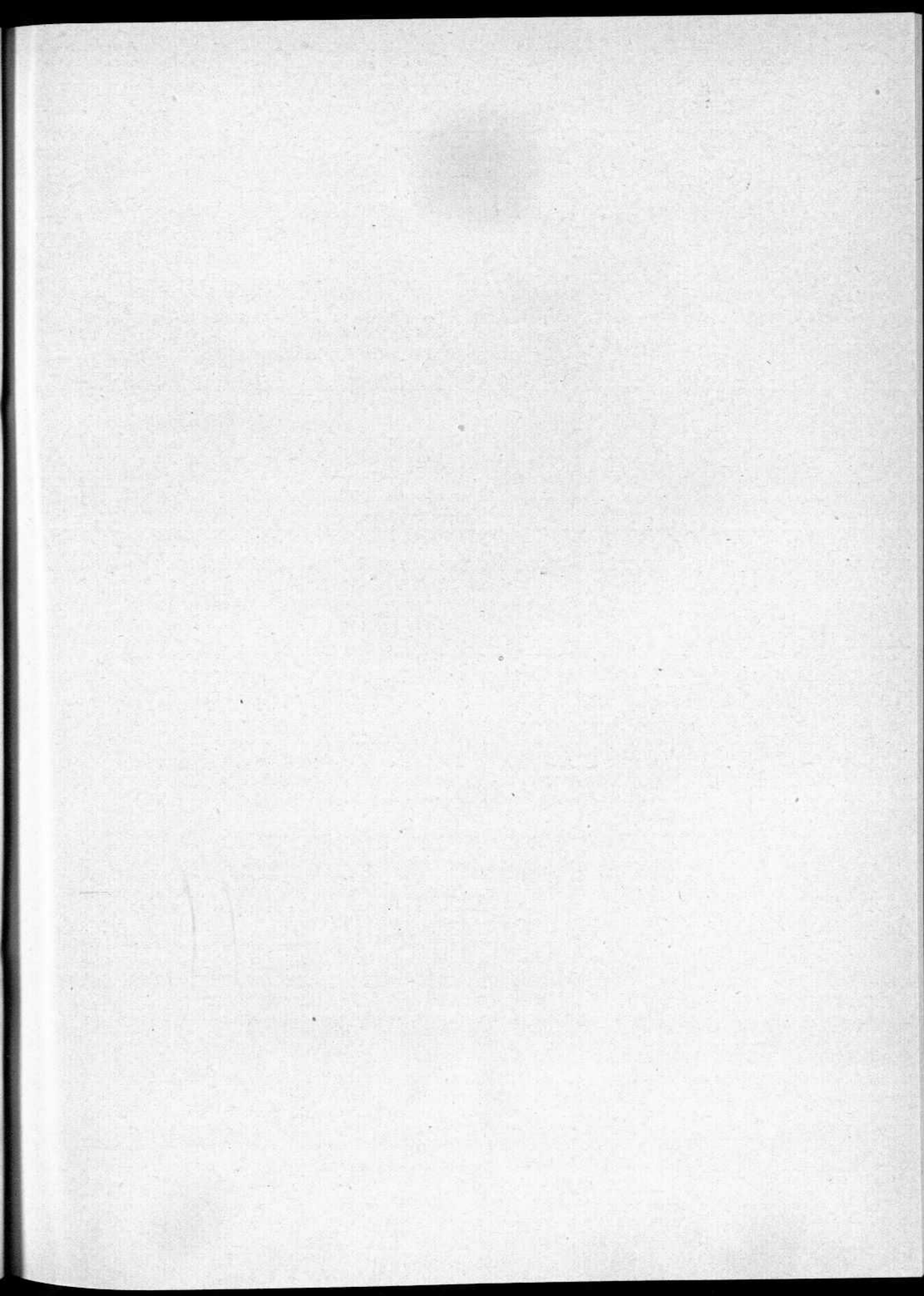
Heus aquí complerta la finalitat del romiatge de l'ORFEO CATALÀ a Roma: una acció de gràcies a Déu per la nostra llarga i venturosa vida i un homenatge de pietat i respecte al seu legítim representant en la terra.

LLUÍS MILLET

L'Orfeó Català en sortir de la Basílica de Sant Joan Laterà
el diumenge 3 de maig

Suplement al n.º 257 de
la Revista Musical Catalana

Pelegrinatge de l'Orfeó Català a Roma

DIARI DE L'EXCURSIÓ

Dimecres, 29 d'abril

Fa onze anys que a la mateixa Estació de França els amics més devots de l'ORFEÓ CATALÀ acomiadaven els nostres choristes per a l'excursió de París i Londres. En el dia expressat gairebé els mateixos amics es reunien amb igual frisança per a donar l'"a reveure" als que marxaven cap a Roma, una de les fites més aspirades que l'ORFEÓ tenia assenyalada ja de llarg temps.

L'hora de sortida (6'20 del matí) s'aproximava i els més endarrerits arribaven apressats cercant lloc en els vagons llargs que ens havien de portar fins a Cerbère. Sona la campana, s'allarguen les mans, voleien mocadors i el tren arrenca prenent la via del Litoral. Tot seguit es fa el recompte de viatgers; no en falta cap dels inscrits en nombre de 410. Recorrent els cotxes de més a prop saludem algunes persones amigues que ens acompanyen, si bé tot l'ORFEÓ constitueix per ell mateix una família nombrosa on l'afecte germanívol estreny els llaços d'amistat. La clerecia hi té una bona representació en el nostre romiatge: amb altres reverends, s'hi troben el canonge de la Seu de Vich, doctor Creixell; el P. Torrents, de l'Oratori de Sant Felip Neri; l'il·lustre compositor mossèn Lluís Romeu, acompanyat del seu nebot Rvnd. Vinyeta, el qual el substitueix sovint en les tasques de l'orgue a la Seu de Vich; mossèn Joan Casanova, organista de la parròquia de Sant Francesc de Paula, veïna de l'ORFEÓ; mossèn Domènech, de la tinència de Sant Jordi de Valcarca; mossèn Pottellas, director de l'Orfeó Sallentí, etc. Les primeres encaixades són també pels companys de premsa En Joan Llongueras i En Baltasar Samper, representants dels diaris catalans "La Veu de Catalunya" i "La Publicitat", respectivament, les saboroses cròniques dels quals ens ajudaran força en la relació del nostre viatge. El notable artista senyor Renart, acompanyat de la seva filla, entaula prompte conversa amb nosaltres: coneixedor dels tresors artístics que guarda la Ciutat Eterna, serà una amable i ben entesa guia en les visites que pensem fer als museus de Roma. L'aplaudit tenor Emili Vendrell ha volgut ajuntar de nou la seva dolça veu amb les dels cantaires de l'ORFEÓ. De la Junta Directiva s'hi troben aplegats l'estimat vice-president don Vicens de Moragas amb el seu fill Joaquim, la carrera del qual l'estimula en la coneixença dels antics monuments d'Itàlia; els vocals En Manuel Valls i En Joan Alandí; l'indispensable Tomàs Millet, gelós guardador del nostre fons econòmic; l'entusiasta i actiu secretari Pasqual Boada, secundat per En J. Oriol; els vocals choristes Ramon Crespo i Antoni Campmajó; l'oficial de Secretaria, per fi, Ignasi Folch i Torres. Consignem tot seguit que don Joaquim Cabot, l'il·lustre president de l'ORFEÓ CATALÀ, ens havia passat ja al davant feia alguns dies per a ultimar els detalls més delicats de la nostra excursió, a Roma mateix. Entre els inscrits no

hi falten entusiastes dames, com Na Maria Guarro, disposada a copsar les emocions noves que li ha de produir la carrera triomfal de l'ORFEO, al qual havia acompanyat ja en el viatge anterior a París i Londres. Apuntem també la companyia de la senyora Vilumara amb la seva filla gentil Carme, artista de cor, la maquineteta fotogràfica de la qual deixarà a l'entitat vivents records de l'excursió que els ha de guardar gelosament.

El viatge, l'organització del qual fou encomanada a l'Agència Herrero, es realitza amb gran exactitud, conforme l'horari establert que llegim en el programa general de l'excursió. El paisatge fins a la frontera, prou conegut dels viatgers, no desperta gaire curiositat. En arribar a Port-Bou hi ha l'expectació natural del moment en què es deixa Catalunya per entrar a França. Es recullen els equipatges i es baixa del tren a Cerbère per a passar a la Duana francesa, que ens despatxa sense entorpiment de cap classe. Prop la una de la tarda la gent nostra, amb el major ordre, s'acomoda en el tren francès que ens portarà fins a Ventimiglia.

Posats en marxa, els expedicionaris no tarden gaire a obrir els paniers recollits a l'estació de Cerbère, despatxant amb bona gana llur contingut. El paisatge que dintre el Rosselló guarda encara la característiques del nostre terror, a mida que s'allunyen les serralades dels Pireneus es modifica en llargues planúries que fertilitzen canals i rius. Un dels panorames més bells d'aquestes encontrades l'admirem a Arles, que el majestuós Ròdan travessa. Fem curtes parades a Béziers, Narbona, Nîmes i Certe, i ja en plena Provença ens acostem a Marsella on hem de sopar. A la tènue claror de la darrera celèstia divisem la silueta de Notre Dame de la Garde, i als pocs moments s'atura el tren. Tothom es dona pressa a baixar dels cotxes, ja que hem de sopar en un restaurant fora de l'estació.

Acabat el refrigeri hi ha temps encara per a escriure algunes postals, aprofitant-lo alguns també per a donar en taxi una volta per la ciutat. Aposentats tots de nou en els departaments respectius, el tren emprèn la marxa, i com que la nit abans s'ha dormit poc es procura agafar el son, acomodant-se cada u com millor pot. I així dona fi la primera jornada.

Dijous, 30 d'abril

A la nit no tothom dorm. Vers allà les 3 del matí passem per Niça i Monte-Carlo, llocs la profusa il·luminació dels quals proporciona a la vista un encís particular. En aquells moments, els choristes antics no poden deixar d'evocar el record de la primera gesta realitzada per l'ORFEO CATALÀ a l'estranger: el Concurs Internacional d'Orfeons celebrat a Niça l'any 1897. Malgrat el llarg temps transcorregut, el fet sembla d'ahir. L'emoció es guarda viva encara, i com si ho veiéssim en somnis, ja que ens trobem en plena nit, saludem aquells indrets amb la recança que tot goig llunyà deixa sempre a l'esperit.

La gent nostra va deixondint-se, ja que ens acostem a la frontera italiana. Arribem a Ventimiglia a l'hora fixada en l'itinerari (4'10), i es rep l'ordre de baixar del tren deixant els sacs de mà i els altres equipatges que es transportaran al tren italià en igual disposició de compartiment. La Duana italiana dona així tota classe de comoditats, i tothom celebra l'excel·lent organització del romiatge.

Instal·lats en el nou tren apunta ja el dia i la novetat del paisatge manté l'expectació dels pelegrins. Tothom s'adona del canvi complet de topografia, remarcant la semblança de la costa italiana amb la del nostre país. Aquí el terreny torna a enfil·lar-se, i arrecerats a la falda de les muntanyes s'hi veuen poblets i eixerits caserius que recorden força per llur situació els de casa nostra. L'aspecte d'aqueixos poblets revela certa deixadesa i abandó, i no és fins arribar a Gènova que l'aspecte general ofereix ja un marcat refinament ciutadà. A Gènova es pren una tassa de caldo calent. Tot passejant per les andanes de la monumental estació descobrim joiosos nous amics que saludem amb viu afecte: són romeus d'una altra pelegrinació barcelonina, que arribaran a Roma algunes hores més tard que nosaltres. S'emprèn de nou el camí, i, proveïts de la respectiva bossa amb el dinar, es menja amb satisfacció en deixar Spezia, vers la una del migdia. Es passen les hores sense gairebé adonar-se'n i s'anuncia ja la propera estació de Pisa, podent admirar de pas els magnífics monuments del Baptisteri, Catedral i Torre inclinada, la blancor dels quals resplendeix sota els raigs del sol, un xic emboirat aquell dia. En aquests indrets el marbre és una obsessió constant; durant un llarg trajecte a la vora de la via del tren no es veuen més que operaris treballant la pedra blanca procedent de les muntanyes de Carrara, les quals albirem al lluny en el seu original aspecte que fa dubtar si la blancor aquella és marbre o neu. No ens hem de decandir pas tot contemplant el paisatge, i la minestra torna a circular. Cau la tarda i s'apropa l'hora de sopar, trigant-nos ja l'hora d'arribada a Roma. El tren corre en la foscuria; la gent està amatent a divisar els primers senyals de la Ciutat Santa i procura orientar-se vers quin indret aquells apareixeran. Tothom es belluga; s'arreglen els sacs de viatge; es recullen els abrics. Com que portem un xic de retard, es manifesta la frisança d'arribar a terme. El tren, per fi, entra en agulles; modera la marxa i s'atura. Som a Roma. El rellotge marca les 11'30.

La nostra gent va desfilar amb parsimònia i no tardem gaire a divisar cares amigues. Malgrat l'hora avançada de la nit ens esperen a l'Estació el nostre benvolgut President En Joaquim Cabot, acompanyat de la seva esposa; els monjos bons amics de Montserrat, Rvnd. P. Abat Romuald Simó, Procurador de l'Orde, i P. Albareda, junt amb altres amics de Barcelona que avançaren llur arribada a Roma. També hi han alguns senyors de la comissió romana per a rebre i guiar els nombrosíssims pelegrins que allí fan cap durant aquest Any Sant. En sortir a la plaça de les Termes els excursionistes van acomodant-se en diversos autos que els porten a l'Hotel Pineta on hem d'estatjar-nos tots. L'organització perfecta del romiatge permet que a la mitja hora tothom estigui acomodat en les respectives cambres, ben feliços de poder agafar el son tranquil·lament i agrair ensems a la Providència d'haver-nos donat tan bon viatge, ja que fora d'algunes lleugeres indisposicions o mareigs, choristes i agregats es troben tots animats i joiosos.

Divendres, 1 de maig

La nostra gent és infadigable. Encara que portava a sobre dues nits de mal dormir (la vigília de marxar i la nit al tren), en general es deixondeix de bona hora. Està clar, hi ha delit a rebre les primeres impressions de la gran ciutat, on la fe, l'art

i la història tantes pàgines brillants hi tenen escrites. L'Albergo Pineta, on posem, és un edifici tot just acabat, que s'ha construït provisionalment per a facilitar l'estatge de tantíssims de pelegrins com enguany acollirà la Ciutat Santa. Es troba en l'Eixample de Roma, a la vora d'una de les vil·les o masies que en gran nombre rodegen la ciutat. El lloc és pintoresc. Al davant de l'alberg hi ha una petita però molt esvelta pineda que justifica el nom donat al flamant Hotel. Bé que des de la cambra no oïm les campanes de cap basílica, percebem magníficament el cant de l'ocellada que amb els seus refilets alegre i anima aqueixa deliciosa encontrada. Ens trobem, doncs, en ple camp de Roma. Ens caldrà, per tant, tenir noció completa del temps necessari per a anar i venir del centre o dels extrems contraris de la ciutat, i, ensem, informar-nos de les línies de tramvies que ens deixaran més a prop.

A l'hora de dinar els nostres romeus van compareixent. Tot menjant es comuniquen uns als altres ço que s'ha vist, ço que s'ha admirat, ço que caldrà veure un altre dia. Qui ha visitat Sant Pere; qui ha anat al Fòrum romà; qui s'ha lliurat al goig artístic visitant els primers museus que ha trobat al pas; qui ha admirat els monuments i edificis principals que són ornament de la ciutat. El mestre Salvat ha pensat dedicar el primer matí a la memòria d'un amic ben estimat de l'ORFEO CATALÀ i que segurament l'hauria acompanyat ara com ho féu en les seves primeres excursions artístiques. Ens referim a l'enyorat Esteve Sunyol, la filla del qual, en el món Glòria, avui Mare Laetitia, Religiosa del Convent de Jesús Maria, es troba temporalment en el col·legi que aquella institució té instal·lat a Roma. El mestre Salvat anà, doncs, a visitar-la, duent-li l'afectuosa salutació del mestre Millet, particularment, i de tot l'ORFEO. La Mare Laetitia Sunyol no cal dir quant agrai la visita, i dolçament s'emocionà en trobar en els programes dels concerts romans la col·laboració directa del seu pare venerat, autor de la *Pregària a la Verge del Remei*, musicada pel mestre Millet, i traductor, encara, de la pintoresca *Ocellada* de Jannequin.

A la tarda, lliures els orfeonistes igualment, prosseguiren arreu les correes, i com que hi ha tanta cosa per veure la gent s'escampa per tots indrets. A la Galeria Borghese, sense haver-s'ho dit, es troben els mestres Llongueras, Samper i Salvat, acompanyats del secretari de l'ORFEO En Pasqual Boada i del senyor Renart, bon "gourmet" en matèria d'art, els quals recorren les sales d'aquell palau embadalint-se davant dels Rafael, dels Tizià, dels Fra Angèlic, dels Perugino, admirant així mateix la sumptuositat de les sales, on les escultures de Bernini atrauen poderosament per la seva fantasia i la finor de la seva execució.

En sortir del Palau Borghese, el senyor Renart conduí els seus acompanyants pels jardins magnífics de la Villa Umberto fins arribar al Pincio a l'hora precisa de caure la tarda, podent admirar el panorama de la ciutat, allí als peus estesa, i contemplar per primera vegada la grandiosa i esvelta cúpula de la Basílica de Sant Pere que per sobre els altres edificis enlaira la seva majestat. No cal dir que tots en quedàrem corpesos. En aquell moment impressionable, la transcendència i magnitud de la empresa de l'ORFEO, portant els seus cants al casal suprem de la cristiandat, ens aparegué amb tota la seva evidència real.

Dissabte, 2 de maig

El matí d'avui ha estat aprofitat encara pels orfeonistes per a recórrer i visitar a llur gust els llocs que més els atreïen. Les Catacumbes, on Mossèn Romeu hi celebrà la missa; els temples principals — Sant Pere, al cap—; el Capitoli, el Coliseum, la grandiositat del qual solament a la seva vista pot capir-se, s'endugueren la preferència general de la gent nostra.

Tot just acabat de dinar, l'actiu secretari de l'ORFEÓ, senyor Boada, a la cura del qual fou encomanada l'organització de les visites a les quatre Basíliques per a guanyar el Jubileu especial de l'Any Sant, féu la crida dels orfeonistes i persones agregades que volgueren acompanyar-los en aquell important acte, per a reunir-se immediatament a la parada de tramvies de la Plaça Galeno, on esperaven els cotxes contractats per a fer la ruta. Un fort ruixat caigut a aquella hora precisa desbaratà un xic l'organització i aplec de la nostra gent; mes el nombre dels reunits fou prou important per a donar el lluïment degut a la devota manifestació. Presidida la comitiva pel P. Torrents i els altres sacerdots agregats al romiatge, es començaren les quatre visites reglamentàries per Santa Maria la Major, seguint Sant Joan Laterà i Sant Pau, per acabar a la Basílica de Sant Pere. A la primera visita el P. Torrents féu la plàtica preparatòria, seguida de les oracions recomanades en aqueix piadós acte. Imitant el costum establert pels altres romeus, els nostres choristes entonaren diversos motets, amb la Salve Regina, i també el Virolai a la Verge de Montserrat, en sortir de les basíliques. L'ordre de la nostra comitiva i la majestat dels cants feien l'admiració dels fidels que trobàvem al pas, seguint-nos molts d'aquests en les basíliques que faltaven visitar.

La mateixa tarda el senyor Cabot convocà els mestres i companys de Junta de l'ORFEÓ, com també Mossèn Romeu i els senyors Llongueras, Samper i Maspons, al te que oferia als crítics musicals de la premsa de Roma, fixant l'hora de les 5 i lloc l'Hotel Royal, on posava el nostre President. L'objecte de la tal reunió era posar en antecedents els expressats senyors de la premsa de l'obra de l'ORFEÓ CATALÀ i a la vegada donar-los a conèixer alguna mostra de la nostra música, estant advertits també la senyoreta Fornells i el senyor Vendrell perquè ens acompanyessin en aquella presentació.

L'acte s'efectuà en plena cordialitat, trobant-se reunits a l'hora fixada les personalitats següents:

Monsignor Raffaele Casimiri, eminent musicòleg, compositor, professor de l'Escola Superior de Música Sagrada, director de la Societat Polifònica Romana, Mestre de Capella de Sant Joan de Latran; Maestro Domenico Alaleona (*Il Mondo*); Proff. Augusti Cartoni (*Il Corriere d'Italia*); Proff. Gaspere Fortini (*L'Osservatore Romano*); Maestro Mario Labroca (*L'Idea Nazionale*); senyors crítics de *Il Tevere* i de *La voce repubblicana*; Maestro Vitale; Dottore Giorgio Stara; Dottore Luigi di Gregori (Bibliotecari); Mossèn Lluís Romeu; representants de la premsa catalana senyors Llongueras (*La Veu de Catalunya*), Samper (*La Publicitat*) i Maspons (*La Paraula Cristiana*); senyors Cabot, Millet, Pujol, Salvat, Tomàs, Alandí, Campmajó, Vendrell; senyoreta Andreua Fornells, que es trobà acompanyada de les senyores Cabot, Alandí i Vendrell.

Efectuades les mútues presentacions i en petits rotllos, que voltaven les taules on es serví el te, es parlà de la finalitat del nostre viatge, de la carrera ja ben llarga i brillant de la nostra institució, dels concerts més memorables en els quals l'ORFEO cantà sota la direcció de mestres eminents universalment reconeguts, de la vida musical barcelonina, i, entre alguns crítics, va comentar-se també l'evolució moderna que trasbalsa el món musical amb les gosadies dels innovadors més extremats. Com a complement de l'amical reunió, la senyoreta Fornells inicià l'audició de cançons catalanes entonant amb el seu art delicat i expressiu la glossa d'*El mariner*, del mestre Nicolau; *La Balala*, del mestre Millet, i una cançó original d'En Baltasar Samper, que el mateix autor acompanyà al piano. Amb no menys feliç encert va cantar En Vendrell la glossa de *La Dama d'Aragó*, de l'expressat mestre Nicolau i algunes melodies d'En Toldrà, que els músics italians allí presents estimaren força.

La reunió es dissolgué en mig de franques apretades de mà, com ja d'antics amics, agraïats els uns i agraïts els altres a la lluida resposta de l'oferiment. La impressió rebuda pels crítics de la premsa romana, direm, per fi, que es reflectí d'una manera ben simpàtica i honorosa per a l'art català en les columnes dels periòdics respectius.

El mestre Vitale, espòs de l'aplaudida artista senyora Pasini, que hem anomenat entre les persones reunides a l'Hotel Royal aquella tarda, i que els filharmònics barcelonins recordaran prou bé per la seva lluida tasca en diverses temporades al front de l'orquestra del Liceu, invità la mateixa nit el senyor Cabot i mestres de l'ORFEO a la representació de l'òpera *I quattro rusteghi*, del mestre Wolf-Ferrari, que es donava al teatre Constanzi sota la seva direcció. Honorats amb la fina atenció del mestre italià, assistiren a la representació aquella el senyor Cabot i la seva esposa i els mestres Millet i Salvat els quals es feren càrrec del mèrit de l'expressada òpera goldoniana, dintre l'estil còmic dels mestres vuitcentistes, i elogiaren la magnífica interpretació assolida pels artistes d'aquell teatre, el prestigi del qual és conegut arreu.

Diumenge, 3 de maig

Per al matí d'aquest dia l'ORFEO tenia anunciat el seu primer acte oficial a Roma: la missa a Sant Joan de Latran que celebrava Monsenyor Cassimiri, l'amic dilecte de l'ORFEO CATALÀ que tantíssim es desvetllava aquells dies per a complaure els nostres desitjos, intervenint en tota classe de sollicituds i resolent dificultats que a darrera hora no manquen mai de presentar-se. La missa, durant la qual havia de cantar l'ORFEO, es celebrà a les onze a l'altar major, trobant-se reunits allí mateix poc abans tots els orfeonistes, la disposició dels quals fou la següent: els homes i les senyoretes a la nau central, dirigits pel mestre Millet; els nois a la galeria de l'orgue, dirigits pel mestre Pujol. Es cantà, al començament, el *Gloria* de la Missa de la Mare de Déu de Núria, de Mossèn Romeu, acompanyat a l'orgue pel propi autor; seguint després l'audició de les peces: *Pregària a la Verge del Remei*, Millet; *Jesús als nois*, Nicolau; *Al cel blau*, Millet; *Virolai a la Mare de Déu de Montserrat*, Rodoreda.

La impressió que els nostres cantaires deixaren als oients, en gran nombre reunits a l'esmentada basílica de Sant Joan Laterà, fou ben satisfactòria, com així ho féu constar la premsa el dia següent.

A la sortida es volgué guardar un record de tan formós acte i, així, es varen

treure diverses fotografies de l'agrupament total de l'ORFEO, presidit per Monsenyor Cassimiri, el mestre Millet i don Joaquim Cabot, com també altres de la secció de senyoretes.

Eres les dotze, i, abans de dinar, es trobà temps encara qui de passejar, qui de visitar algun museu. Camí de l'"albergo" trobem al pas les Termes de Dioclecià i fins l'hora de tancar copsem l'inefable goig de contemplar l'escultura grega que tan important i bella representació té en aquelles sales, junt amb mosaics i pintures murals de les primeres èpoques.

Aquell dia mateix hi havia hagut a la Basílica de Sant Pere la beatificació del venerable Giuseppe Cafasso, de Torí, i per la tarda era anunciada la cerimònia d'entrar el Papa Pius XI en aquell temple per adorar les relíquies del nou Beat. El nostre president, sempre amatent a complaure els orfeonistes, els procurà la invitació corresponent per a tenir entrada a la Basílica i poder veure aquell acte que és d'una fastuositat sense exemplar fora de Roma.

Els que acudirem allí a l'hora consignada trobàrem ja les naus del temple atapeïdes de pelegrins i de devots. Els preliminars de l'entrada del Sant Pare, amb el moviment natural de les personalitats que acudien per a formar en el seguici, cardenals, bisbes, abats, cavallers i oficials de la cort pontifícia, era sumament pintoresc, encara que disminuïa el fervor i recolliment d'aquell sant lloc. La presència del Summe Pontífex dalt de la cadira gestatòria, anunciada per la soneria brillant de les trompetes, era saludada amb visques, grans picaments de mans i voleiar de mocadors. Una mena d'apoteosi que impressiona certament. Durant la cerimònia religiosa foren cantats alguns motets per la Capella de música de Sant Pere, el conjunt de la qual ressaltava per la qualitat excel·lent de les veus i la seva bella fusió.

Tot just terminat l'acte important de Sant Pere, els mestres de l'ORFEO es dirigiren a la Sala Augusteo on es celebrava el darrer concert de la temporada organitzada per la Reial Acadèmia de Santa Cecília. La junta d'aquesta important entitat posà una llotja a disposició dels mestres i del president de l'ORFEO, senyor Cabot. El programa comprenia l'execució de diverses obres vocals d'Alexandre Scarlatti (el tercer centenari de la mort d'aquest mestre coincidia aquells dies) i de la *Novena Simfonia* de Beethoven, dirigida pel mestre Bernardino Molinari. De Scarlatti causaren molt bon efecte la cançó per a soprano *La Violetta* i, sobretot, el magnífic *Himne a Santa Cecília* per a soli, chor, orgue i orquesta d'arc, que és d'una inspiració sobirana. La *Novena Simfonia* fou escoltada, com a Barcelona, amb la major devoció i aclamada al seu final amb xardoroses ovacions. La direcció del mestre Molinari, quelcom nerviosa, assolí moments de vera esplendor. Els chors atacaren llur part amb seguretat i valentia, distingint-se també el quartet vocal del qual formaven part la senyora Pasini i el tenor Perea que els filharmònics barcelonins han aplaudit diverses temporades al Liceu. La sala, d'una capacitat doble de la del nostre Palau, oferia un aspecte brillantíssim. Cal tenir en compte que es donava la més famosa de les simfonies de Beethoven, que era el darrer concert d'abonament i que es celebrava aquest un diumenge a la tarda. Condicions especials que no podien reunir els concerts que anava a donar l'ORFEO CATALÀ a la mateixa sala dintre aquella setmana.

Dilluns, 4 de maig

Dels set dies passats a Roma, aquest fou el de les emocions més fortes i enter-nidores. A les vuit del matí una trentena de romeus, socis de la Lliga Espiritual de la Mare de Déu de Montserrat gairebé tots, es reunien a les Catacumbes de Sant Sebastià per a oir la missa que hi celebrava el P. Torrents, de l'Oratori. En el reduït espai on tingué lloc el Sant Sacrifici a penes s'hi encabien els expressats fidels. L'oferi-ment de la missa dintre l'ambient aquell, ple de records dels primitius màrtirs cristians, fou emocionant. Mossèn Casanovas hi celebrà missa també, durant la qual es resà la Visita espiritual a la Verge de Montserrat, terminant amb el cant del popular *Virolai*, de Rodoreda, pels fidels allí reunits que, ja abans, havien cantat el *Credo* de Mossèn Romeu, l'*Aheliua Psallite* i la *Salve*.

Visitades amb detenció aquelles Catacumbes que evoquen amb tanta realitat els primers temps del cristianisme, cuitàrem a incorporar-nos amb els altres companys de l'ORFEO per assistir a la recepció que a les onze havia d'efectuar-se a l'Escola Superior de Música Sagrada. Prop del lloc on l'Escola està instal·lada, es troba el Panteó d'Agripina, un dels monuments antics millor conservats, que té per als artistes doble atractiu ja que s'hi troba a dintre la tomba de Rafael i en altra de les capelles s'hi guarden els restes també d'Angelo Corelli, el gloriós mestre violinista de la dissetena centúria. Una estona de recolliment dintre el Panteó s'imposava ben cert.

En arribar a l'Escola Superior de Música Sagrada, on hi esperaven Monsenyor Casimiri, el P. Abat Simó i el P. Albareda, els mestres de l'ORFEO i els senyors indi-vidus de la Junta eren presentats al President de l'Escola, monsenyor Ferretti, i als professors; s'entaulà amical conversa que prengué uns aires ja de cordialitat encisa-dora en arribar el President honorari Eminentíssim Cardenal Bisleti. Quan els orfeo-nistes es trobaren tots reunits en el saló d'actes donà començament la sessió; l'ORFEO interpretà, sota la direcció del mestre Millet, les composicions següents: *Cant de la Senyera*, Millet; *El Rossinyol*, Mas i Serracant; *El fill de don Gallardó*, Sancho Marraco; *Cançó de bressol*, Sancho Marraco; *Sota de l'olm*, Morera; *L'hereu Riera*, Cumellas Ribó. Cada peça era fortament aplaudida, i en dirigir-nos la paraula S. E. el Cardenal Bisleti es féu el silenci més absolut. Els accents falaguers i entusiastes sortits dels llavis d'aquella il·lustre personalitat commogueren tot l'auditori. El mestre Millet no sabia com respondre a tan efusius elogis i dolent-se de no poder fer-ho en la mateixa llengua italiana ho féu en català, que les paraules quan surten del fons del cor per a tothom són intel·ligibles. La nostra confusió i reconeixement fou major encara en fer-nos el Cardenal entrega del Diploma d'honor que l'Escola Superior de Música Sagrada concedia a l'ORFEO CATALÀ per la seva perseverança a cooperar, a la nostra terra, a l'enaltiment del cant religiós. Heus aquí els termes en què està redactat el susdit diploma:

"Pontificia Escola Superior de Música Sacra", de Roma.

"A l'ORFEO CATALÀ de Barcelona, al seu il·lustre director Lluís Millet i als seus col·laboradors que amb treball tenaç i fervor ardent promouen en la noble terra de Catalunya la ideal restauració de la música sacra

i dels cants religiosos amb admiració i aplaudiment ofereix i dedica. — Roma, 4 de maig de 1925. — Pel Director, *Mons. Rafel C. Casimiri*. — El Protector, *Cardenal Bisleti*. — El President, *Pau M. Abat Ferretti*.”

Si es té en compte que és aquesta la tercera vegada solament que la E. S. de M. S. concedeix semblant honor, havent-lo rebut abans de nosaltres el savi benedictí Dom Mocquereau i la Comunitat de Montserrat, es comprendrà la importància d'aquell títol honorífic que l'ORFEO CATALÀ servirà com el més preat reconeixement dels seus mèrits.

Un altre moment de goig inefable se'ns reservava encara allí mateix i fou la sorpresa ben agradable d'escoltar la salutació que ens dirigí en llengua catalana un deixeble d'aquella Escola Superior, Mossèn Francesc Tàpies, mestre de capella, segons ens han dit després, de la Catedral de Lugo. El nostre estimat President, don Joaquim Cabot, parlà també amb el bell sentit entusiàstic que inspira sempre les seves paraules. I així terminà aquesta primera recepció romana que deixà a tothom corprès i eternit.

L'esperit nostre no podia estar millor disposat, doncs, per assistir a l'audiència particular que S. S. Pius XI s'havia dignat concedir-nos per la tarda d'aquell dia. L'hora de reunió era fixada a les quatre, davant de la Porta de bronze de la Plaça de Sant Pere. La distància llarga que havíem de recórrer des de l'Hotel sempre feia rerassagar algú, però a l'escalinata del Vaticà tothom hi és a l'hora convinguda per a entrar plegats a la primera estança del palu pontifici. La sala designada per a la nostra recepció, on tot seguit ens feren passar, és l'anomenada de Beatificacions, capaç per a unes set centes persones, ja que tothom roman de peu dret, puix no s'hi troben més seients que els de la presidència. En mig del saló hi ha un lloc reservat per a agrupar-se l'ORFEO quan cantarà. Els orfeonistes van entrant d'un a un, primer els nois, les noies al mig i darrera els homes amb acompanyants i agregats. Tots quedem arrenglerats en sis línies que serpentegen la sala. Les noies orfeonistes ocupen el pany més llarg del saló; totes vestides de negre, amb la mantecina blanca de blonda, ofereixen un aspecte seriós tot ple d'unció, de perspectiva molt bella. La Senyera alçada es troba entre la secció de senyoretes i la de nois.

Vers allà les sis el Sant Pare entrà a la sala, on es trobaven aplegats solament els nostres romeus.

La presentació de l'ORFEO CATALÀ a S. S. Pius XI, que per escrit s'havia entregat al Pontífex el mateix matí, era firmada per l'abat Monsenyor Ferretti, President de l'Escola Superior de Música Sagrada, i venia redactada en els termes següents:

“Beatíssim Pare: Com germans d'una mateixa fe, que de temps va alimentant el nobilíssim ideal de la restauració musical sagrada, tinc el gran honor de presentar als vostres Santíssims Peus la magnífica corporació que de més de trenta anys viu i actua sota el nom d'“Orfeo Català”, la qual ha aconseguit fama mundial per la valentia del seu il·lustre fundador i director, mestre Lluís Millet, per la importància del repertori, per la bellesa de les veus, pel seu magistral *affiatamento*.

L'ideal de Pius X va trobar disposada a la tasca aquesta ardent corporació que ja havia iniciat la seva fèrvida obra per la restauració de la música sagrada i pel refluoriment del cant religiós popular, dues branques

que tenen estreta dependència amb la vida litúrgica de la nostra Santa Església i amb la pràctica religiosa del poble.

L'apostolat que l'"Orfeo Català" ha acomplert ja i prossegueix a acomplir en la seva noble terra de Catalunya, és verament digne de l'admiració i de l'aplaudiment dels fills devots de la Santa Església, ja que rares vegades s'ha donat en altres nacions de veure així fortament unit l'amor a l'Església i a les tradicions musicals religioses de la terra nadiua.

Ni jo he de passar en silenci la superba iniciativa que l'"Orfeo Català" ha emprès de fa uns quants anys, això és, la de recollir els cants populars que viuen encara en les valls de Catalunya, en les aspres contrades dels Pireneus: l'obra ha aplegat ja la xifra de diversos milers de cants recollits de la boca del poble i per molts anys serà d'utilitat, perquè l'aplec es pot dir en certa manera complet.

Beatíssim Pare: Suprema aspiració de l'"Orfeo Català" és la d'oferir incondicionalment als vostres Peus Santíssims la seva obra, com a obra de fills devots al gran Pare comú, per la restauració ideal de la música sagrada i del cant religiós popular, dues grans columnes de la vasta obra de renovellament cristià proclamada per la Santa Memòria de Pius X, per la qual a tot el món ànimes generoses s'han posat volenterosament a l'empresa. L'"Orfeo Català" és digne d'ésser assenyalat entre els primers i es pot ben dir que el seu mot de batalla està compendiat en el mot que els Pares de l'Església suggerien a les ànimes pies: *Non clamans sed amans cantat in aure Dei*.

Amb aquests nobilíssims sentiments, heus aquí, Beatíssim Pare, posada als vostres Santíssims Peus la imponent corporació de l'"Orfeo Català", homes, infants, dones, implorant per confortament de la seva ardent obra l'Apostòlica Benedicció."

Assabentat el Sant Pare de ço que la nostra entitat és i representa dintre la nostra cultura i de la seva actuació realitzada en pro de la bona música religiosa, ja no calgué informar-lo sinó d'algun detall de la constitució interna de l'ORFEO que escoltava dels llavis del senyor Cabot o del mestre Millet, els quals duia al seu costat, mentres donava a besar l'anell pontifical als choristes un a un. Sorprès davant el gran nombre de noies orfeonistes, admirà el Papa tot seguit la Senyera de l'ORFEO, la qual rebé la benedicció primera, i passant per davant dels nostres infants acarona els més petits, dirigint-los falaguers mots. Després dels homes del chor seguien els altres romeus agregats, entre els quals s'hi comptaven, com ja hem dit, nombrosos sacerdots. A aquests el Sant Pare els preguntava la parròquia o la diòcesi a què pertanyien, interessant-se de tot amb vivíssim afecte. En presentar-li els corresponents de la premsa nostra els dirigí igualment mots afectuosíssims, fent l'elogi de la tasca periodística quan la guia una consciència recta.

Una vegada sentat el Sant Pare en el tron de la presidència, el chor va col·locar-se en l'espai reservat al mig de la sala, acabant d'omplir-se aquesta amb els pelegrins d'Oviedo i els restants de Barcelona que constituïen el romiatge organitzat pels Revnds. PP. Mercedaris.

Havent-se anunciat a S. S. que l'ORFEO CATALÀ cantaria la bella producció del

mestre Nicolau i de l'immortal poeta Jacint Verdaguer *La mort de l'escolà*, volgué el Sant Pare seguir l'audició amb el mateix original català, i així se li proporcionà a l'acte una còpia. El chor, sota la direcció del mestre Millet, entonà la composició aquella amb el més amorós fervor, i en el semblant del Papa i de les personalitats que l'acompanyaven s'hi reflectia prou bé la impressió que rebien de l'obra i de la seva execució. L'audició choral s'allargà encara, obeint les indicacions de S. S., amb el *Cant dels ocells* harmonitzat pel mestre Millet, que cantà amb delicadesa i justa expressió la senyoreta Fornells, juntament amb la secció d'homes. En mig d'un silenci expectant el Sant Pare es disposa a parlar, i amb to reposat i clar que deixava percebre perfectament tots els mots, endreça als romeus el parlament següent:

"Nòs volem expressar en aquest moment tot el nostre reconeixement al poble d'Oviedo per aquesta riquesa de demostracions filials. Per l'òbol generós amb el qual s'ha volgut venir a ajudar la nostra paternal caritat desitjosa de socórrer les necessitats de tots els seus fills menys afortunats i que més sofreixen; també pel magnífic crucifix que el Consell Municipal d'Oviedo ens envia, bellíssima obra d'art, anunciadora de pau i benedicció, eixida d'una fàbrica d'armes. Des d'aquest lloc agraïm de cor tan noble, tan afectuosa, tan filial adhesió.

A més, en aquest tan solemne acte, volem expressar, no solament la nostra complaença, sinó també tot el nostre agraïment, d'una manera particular, a aquest magnífic Orfeo, veritable Orfeo, que ens ha procurat avui uns moments de pura i exquisida delícia espiritual, fent-nos sentir en tota la seva profunditat i tota la seva dolcesa i potència els bellíssims versos d'un poeta de rara valor, caracteritzats encara i exaltats amb aquesta música i amb aquesta execució vostra que ens acaben d'ésser revelades.

Poques vegades en la vida nostra, durant la qual la Divina Providència ha llargament sembrat força gaudiments artístics, havíem assolit el goig d'avui. Poques vegades ens havia arribat, amb aquest adelitament, amb aquesta delícia d'art, de poder sentir així tan profundament la veritat tota d'aquells versos que Nòs recomanem a algun bon traductor que verteixi, per vosaltres els pelegrins, en la bella llengua del vostre país, que diuen:

"desideri infiniti, visione altere
desta nel vago pensiere
per mirabil virtù dotto contento."

Aquestes infinites aspiracions, aquestes alteroses i sobiranes, aquestes superbes i suaus visions de pau han passat a través del nostre esperit mentre escoltàvem la vostra tan magnífica, la vostra tan perfecta, la vostra tan eloqüent... "parlante" execució. Per això Nòs volem expressar el nostre reconeixement a tots aquells que han preparat aquest moment tan sublim de gaudiment i el fem extensiu no solament a totes les persones que ja sia dirigint, ja secundant, composen l'Orfeo, els cantaires, el director i els mestres, sinó també a tots aquells que, d'una manera o altra, col·laboren a cosa tan alta i tan perfecta, en són protectors i sostenen i secun-

den amb llur ajut una obra així, tan exquisidament artística i bella, tan altament parlant a l'esperit, a l'ànima i al cor.

De tot això, ens en congratulem plenament i, amb el nostre remerciament, augurem a l'Orfeo dies de glòria, que creixeran sempre més i més si continua en ell, com fins ara, l'afany d'estudi i és al seu entorn viva la concòrdia de totes les persones de bona voluntat.

Acollim tots els presents en una benedicció que confirmi tots els bons propòsits concebuts en aquesta Santa pelegrinació i la gràcia ben merescuda per la pietat i edificació mostrades, auguris de santa i preciosa perseverança.

Heu d'eixir de la casa del Pare, on sou vinguts, confortats i edificats i en la consolació vostra de fills trobarem Nòs la consolació nostra de Pare. Bé heu fet d'acudir a procurar-vos el tresor de l'ànima venint a guanyar el Sant Jubileu. Nòs sabem tota la vostra devoció, tota la vostra fe que són les que han de procurar la major glòria a l'obra vostra.

Donem la nostra benedicció a tots els que heu vingut a complir les pràctiques de l'Any Sant i desitgem que la vostra vinguda a Roma i la vostra demora sien coronades de tots els fruits i de totes les gràcies que desitjo no solament per a vosaltres sinó també per a la vostra família i per a la vostra Pàtria. Volem que la nostra benedicció arribi també als vostres morts estimats, que descendeixi damunt vostre i damunt cadascun de vosaltres en particular; damunt la vostra ciutat, la vostra família, els vostres pares, els vostres fills, els parents i tots els que heu deixat a les vostres cases; damunt els vells que consagren les vostres llars i els malalts que amb llurs sofriments ens donen la santa lliçó del dolor i la paciència indispensable per a guanyar la glòria.

Finalment desitgem que la nostra benedicció descendeixi abundosa damunt els més íntims i sants desitjos de la vostra ment i damunt les més pregonas aspiracions del vostre cor."

En acabar de parlar el Sant Pare esclataren grans aplaudiments i visques que cessaren un moment en acostar-se el mestre Millet a S. S., el qual va repetir particularment la benedicció al mestre, fent-la extensiva a tots els seus col·laboradors.

Tothom sortí del Vaticà fortament impressionat, després d'haver gaudit una hora de goig inefable, i les enhorabones es creuaven mútuament entre tots els romeus. Ja no cal dir que entre els presents a la memorable audiència del Papa hi havien els nostres excel·lents amics romans Monsenyor Ferretti i Monsenyor Casimiri i els ben estimats Benedictins catalans Rm. Abat P. Simó i P. Albareda, els quals no eren pas els que menor satisfacció demostraven.

A la plaça de Sant Pere la gent va dispersar-se, i s'encabí com pogué en els tramvies o aprofità el primer taxi que arribava, puix havia passat el temps i era entrada ja la nit.

Els comentaris es repetiren a l'Hotel, tot sopant, i tothom convenia que l'acte celebrat aquella tarda restaria en l'història de l'ORFEO CATALÀ com la més alta glorificació de la seva obra.

Dimarts, 5 de maig

Els choristes foren convocats a reunir-se a les deu del matí a la Sala Augusteo per a l'assaig del concert de la tarda. Es provaren solament algunes peces per a conèixer les condicions acústiques de la sala, no pas gaire excel·lents per cert, com ja ho havíem comprovat en el concert del diumenge anterior celebrat per la Societat de Santa Cecília. Desocupada la sala s'acusava encara més la duresa de la sonoritat, atenuada, això sí, quan s'escoltava dels millors indrets. Es provaren també els números de la Missa de Mossèn Romeu, que havien de cantar-se en el segon concert. Col·locats els nois en la galeria mateixa de l'orgue, l'efecte del conjunt resultà del tot satisfactori.

Finit l'assaig, restaven encara dues hores abans de dinar que s'aprofitaren per a visitar algun museu o conèixer tot passejant altres aspectes de la ciutat. Les galeries Dòria, Farnesi i Corsini tingueren llurs admiradors; enllestint-se la nostra gent per a tornar aviat a l'Albergo Pineta, puix convenia no endarrerir-se a la tarda per a estar tothom a punt a l'hora del concert.

El programa d'aquest, primer dels dos anunciats, comprenia les obres següents:

I. *El Cant de la Senyera*, Millet; *El rossinyol*, Mas i Serracant; *Els fadrins de Sant Boi*, Pérez; *La mal maridada*, Pérez; *Cançó de bressol*, Sancho Marraco; *El fill de Don Gallardó*, Sancho Marraco; *Cançó del lladre*, Sancho Marraco; *La sardana de les monges*, Morera; *L'enyor*, Cumellas Ribó; *Cançó de l'espadar*, Samper; *El noi de la mare*, Nicolau.

II. *Hivern*, Debussy; *Garideta*, Ravel; *Tres ocellets del paradís*, Ravel; *Kalinka*, Schindler; *Don Joan i Don Ramon*, Pedrell; *La mort de l'escolà*, Nicolau.

A l'hora de començar el concert, anunciat per a les cinc de la tarda, la sala comença a animar-se i si bé no s'omplí del tot, el contingent de públic reunit manifestava prou bé l'interès despertat per la nostra primera audició.

L'execució de les obres merescué entusiastes aplaudiments que s'accentuaren després de les cançons més característiques del nostre repertori popular, la major part de les quals calgué repetir.

L'efecte causat per les obres originals fou més aviat de sorpresa, gens d'estranyar davant d'un públic poc coneixedor del gènere conreat per l'ORFEO. L'entusiasme de l'auditori es mantingué, no obstant, en el mateix caliu, i les peces s'escoltaven amb marcada fruïció, festejant-se el mestre Millet i els solistes senyoretetes Fornells i Ensenyat i senyor Vendrell amb ovacions ben xardoroses.

Els comentaris laudatoris que s'escoltaven en sortir del concert, feien augurar, doncs, per a la segona tarda, un èxit esclatant i un concurs nombrosíssim que havien de recompensar de sobres el nostre esforç.

Dimecres, 6 de maig

Com que teníem anunciada la missa del Sant Pare al Vaticà per a dos quarts de vuit, la gent hagué de matinejar, ja que a les set tothom havia d'ésser a la plaça de Sant Pere. Per arribar allí a l'hora justa, calia sortir de l'Hotel amb una hora

d'anticipació, esperant el tramvià a la plaça Galeno; però és ben cert que no hi faltà ningú. La missa va celebrar-se a la mateixa sala de Beatificacions, on havíem tingut dos dies abans l'audiència Papal. Aquest dia s'hi reuniren diferents pelegrinacions, oferint el conjunt d'aquella munió un aspecte molt variat. Al començament de la missa celebrada per S. S. Pius XI cantaren uns romeus de Torí alguns himnes gregorians, i després del primer Evangeli l'ORFEÓ CATALÀ, situat en el mateix clos reservat que ocupà per a l'audiència dedicada al Sant Pare el dilluns, entonà les peces següents: *Adoramus*, de Palestrina, i *Ave Maria*, de Victòria, pels homes solament; *Aleluia* gregoriana *Psallite*, i al final de la missa, després de la benedicció precedida d'unes paraules amoroses del Sant Pare, el popular *Virolai a Nostra Senyora de Montserrat*, de Rodoreda.

No podem expressar l'emoció singularíssima que aquest càntic despertà entre els catalans allí presents. Sentíem espurnejar-nos els ulls i pensàvem que des de Montserrat la Verge somrient ens enviava la seva maternal benedicció.

Per a fer més completa la nostra ressenya no podem deixar de reproduir les belles paraules del Vicari de Crist que ens foren dirigides i que novament feren bategar el nostre cor.

Sa Santedat s'expressà en els següents termes:

"Heus ací una bella i cara matinada. Al meu entorn, fills del poble de Roma, d'Arezzo i d'altres llocs; somriures d'art i de natura; puríssims cants. La preciosa memòria d'aquesta solemnitat religiosa, plena de pietat, de fe i de bells càntics, restarà en Nòs perenne. La vostra presència mostra viva la vostra pietat.

El record de vosaltres no restarà mort en Nòs, sinó que ressorgirà viu, perquè amb el vostre art tan estimat heu portat a la nostra memòria els dies llunyans de la nostra més somniosa joventut. Hem tingut ocasió de fruit en el transcurs del Nostre pastoral ministeri, a Monza i a altres llocs, moltes i elevades festes d'art, entre altres les que ens havia proporcionat el nostre il·lustre Perosi. Les vostres d'aquests dies les han superades totes.

Conec la vostra provada acció catòlica i beneeixo Barcelona i el seu ORFEÓ, que ha portat a Roma les seves admirables harmonies.

Heu vingut a l'Eterna Ciutat, a la Ciutat Santa, per a trobar-hi la font d'on brolla tot el tresor de l'Any Sant i per a visitar el Pare de tots qui acull les ànimes vostres amb un desig de particular afecció i vol que sigui, en la vostra mútua fraternitat, més intensa i unànime la pregària perquè tots tingueu participació en el triomf de l'Església que ha de coronar la nostra fe.

Sigui aquest jorn de jubileu, de benedicció i de salut un remei espiritual per a tots i procureu saber correspondre als nostres desigs que s'enlairin les vostres ànimes, que assoleixin un perfeccionament sempre més lluminós, i sigui cada vegada més viva en elles la fe en la nostra Santa Mare l'Església.

Mai com ara ha pogut assenyalar-se i fer-se visible com la fe és viva pertot arreu i com, per aquesta fe d'arreu del món, es fon tothom en

una sola espiritual família, per a resar una sola pregària i per a fer de totes les aspiracions diverses una sola i única aspiració.

La catolicitat de l'Església és aquí sempre manifesta, i arà molt més en ocasió del Jubileu de l'Any Sant, que ens mostra el cristià d'arreu, abandonat al místic timó en la Basílica que triomfa de l'or i del sol, i té aquí les arrels de la llavor que plantaren els Apòstols.

Sigueu beneïts i benvinguts a recollir el fruit sant i siguin aquests jorns de jubileu propicis perquè aquest fruit sigui més segur i sòlid en la vostra vida i sigui aquell fruit que santifica, però no amb una sola santificació lleugera i passatgera, sinó amb aquella que fa tota una vida cristiana. Que la vostra fe d'ara sigui un perfeccionament de la fe.

Nòs us donem amb tot el fervor de l'ànima la Nostra Apostòlica Benedicció, que volem que davall paternal damunt tots vosaltres, prelats i sacerdots; damunt cadascun de vosaltres i damunt la vostra ciutat, el vostre petit poblet, i per allò que vosaltres teniu de més estimat i per damunt tots els vostres sants propòsits."

En sortir de la sala, el Sant Pare fou ovacionat per aquella gernació amb el més gran entusiasme, i al seu pas recollíem les seves darreres benediccions.

Gairebé tot l'ORFEO, podem dir, va ocupar les hores restants del matí en la visita de les galeries i sales del Vaticà, començant per la important Pinacoteca on són acumulades tantes obres mestres de la pintura clàssica italiana: des dels primitius fins els immediats successors de Rafael.

El temps era curt i la tasca llarga. No podíem pas entretenir-nos massa. En sortir de la Pinacoteca ens calia visitar encara la Biblioteca, les "Stances" de Rafael, les habitacions dels Borgia, la Capella Sixtina, la galeria d'escultures. Davant dels frescos de Rafael sentíem l'emoció artística més forta d'aquell dia, quedant sorpresos davant d'un conjunt tan harmoniós, d'una concepció tan genial, d'una coloració tan bellament entonada. La còpia o reproducció d'aquelles pintures murals no donarà mai idea de l'original i de la sensació que la seva magnificència desperta. En deixar aquestes sales, d'una singular placidesa, la impressió que causa la Capella Sixtina, la manifestació més potent del geni de Miquel Angel, és atuidora en alt grau. Així com el geni de Rafael us acarona, el de Miquel Angel us colpeja. Hom es resisteix a seguir detalladament aquella imponent creació del *Judici Final* i a analitzar punt per punt les imponderables bel·leses d'aquell sostre, si no disposeu de llargues hores. Encara que hi passàrem allí bona estona, solament ens enduguérem la ràpida visió de la seva sobirana grandesa. Quina emoció, no obstant, ressentírem en contemplar la tribuna del petit chor on hi han ressonat, tan bell punt foren creades, les obres admirables de Palestrina, de Victòria, d'Allegri! Evocant allí mateix el record d'aquells mestres i de llurs prodigioses creacions que amb tant de goig i d'emoció ha cantat sempre l'ORFEO, un sentiment de veneració com mai sentida impregnava els nostres cors.

La "loggia" de Rafael; les habitacions dels Borgia, que guarden tan bé el caràcter de llur època; les galeries d'escultures, despertaren encara en nosaltres noves sensacions que completaven el goig d'aquella visita memorable, la qual, sota el guiatge

del Reverendíssim Abat P. Simó i del P. Albareda, es féu més profitosa i alligona-dora que no ho hauria estat efectuada a l'albir del turista.

A la tarda d'aquest dia els nostres romeus verificaren la segona de les visites a les quatre Basíliques per a guanyar el Jubileu de l'Any Sant. Es feren en igual disposició que el primer dia, però aquesta vegada amb major nombre d'acompanyants, afegint-s'hi a la presidència el mestre Millet. Les noies orfeonistes, amb llur vestit negre i la mantellina blanca, prestaven a la comitiva un lluïment del tot simpàtic i atractiu per la seva seriositat. La plàtica preparatòria feta pel P. Torrents — com un ressò dels parlaments que el Papa ens havia dirigit darrerament — fou més emocionant encara que la del dia primer, i les pregàries i càntics foren repetits en igual forma, però amb una solemnitat major degut al gran nombre de romeus que al nostre entorn s'havien aplegat aquest dia.

Dijous, 7 de maig

Aquesta fou la darrera de les jornades romanes. Els orfeonistes tingueren el matí completament lliure. S'escamparen, doncs, per la ciutat aprofitant les poques hores que restaven. L'element femení es dedicà preferentment a compres. Es feia memòria d'on s'havia contractat tal o tal altre objecte, i malgrat les llargues distàncies allí s'encaminaven. Alguns orfeonistes, prèviament advertits pel Rvm. Abat P. Simó, es congregaren a l'església de Santa Cecília per a oir la missa que el referit Pare Benedití celebrà sobre la tomba de la màrtir cristiana, Patrona dels músics. Igualment Mossèn Romeu hi celebrà la missa, acompanyat d'alguns dels seus amics.

Les aficions artístiques d'altres orfeonistes els dugueren vers diferents indrets. Una darrera visita, per exemple, s'imposava al Colisseum i al Fòrum romà que tan forta suggestió desperten al turista, evocant la grandesa de l'època dels Cèsars, i que tan viu contrast ofereixen dintre la ciutat de Roma amb l'esplendor del Renaixement, patrocinada pels Papes, que arreu es manifesta en temples i palaus. Aquesta barreja de civilitzacions dintre la mateixa capital és, creiem, la nota més característica de Roma, ço que fa d'ella la ciutat única que pot oferir al visitant un tresor de tal naturalesa, impossible de superar dintre la història i l'art.

No faltava qui sentia la recança d'abandonar Roma sense haver contemplat encara el *Moisès* de Miquel Angel, i a Sant Pere "ad Vincula" es dirigia per a admirar alguns moments aquella obra mestra d'una vida tan forta que hom diria que dintre la musculatura, reproduïda tan admirablement, la sang hi circula, prompta a fer aixecar la figura majestàtica del profeta.

Qui, per fi, preferí gaudir la bella natura i els magnífics jardins de les vores de Roma, fent una ràpida excursió a Tivoli.

A l'hora de dinar tothom era al seu lloc, i amb satisfacció es feien comentaris sobre la crítica que la nostra tasca havia merescut a la premsa, augurant-se pel concert de la tarda un gran ple.

Aquest segon i darrer concert oferia el programa següent:

I. *El Cant de la Senyera*, Millet; *Sota de l'olm*, Morera; *La filla del marxant*, Cumellas Ribó; *L'hercu Riera*, Cumellas Ribó; *Non-non noneta. La mare de Déu*,

Romeu; *Cançó de Nadal*, Romeu; *La nina i el moliner*, Pérez; *El cant dels ocells*, Millet; *Els tres tambors*, Lambert; *El caçador i la pastoreta*, Botey; *La nostra verema*, Morera.

II. *Pregària a la Verge del Remei*, Millet; *Glòria de la Missa de Núria*, Romeu; *Divendres Sant*, Nicolau; *Ocellada*, Jannequin; *Madrigal a un dolç rossinyol*, Banchieri; *Ardent el sol*, Marenzio; *Caligaverunt oculi mei*, Victòria; *Credo de la Missa del Papa Marcel*, Palestrina.

L'èxit d'aquest concert revestí major importància que l'obtingunt el primer dia, en relació al nombrosíssim concurs que omplia gairebé tots els pisos de l'Augusteo. Es repetiren, com en el concert anterior, bon nombre de cançons a la primera part i també el *Glòria* de la missa de Mossèn Romeu, que l'autor acompanyà a l'orgue.

A l'intermedi una afluència d'amics i admiradors de l'ORFEO CATALÀ entraven a saludar el mestre Millet, omplint-lo de felicitacions. Ultra els dilectes amics, President, Director i professors de l'Escola Superior de Música Sagrada i dels Reverends PP. Benedictins Abat Simó i Albareda, entraren al camarí del mestre gran nombre de seminaristes catalans que resideixen temporalment a Roma, el mestre Vitale amb la seva esposa l'eminent artista senyora Pasini, el mestre Molinari, el celebrat pintor Antoni Fabrès, que estava visiblement commogut, alguns crítics musicals i moltes altres persones que expressaven llur entusiasme amb paraules plenes d'efusiva cordialitat.

No podem oblidar el magnífic present, consistent en una artística corona de llorer acompanyada d'una grossa medalla recordatori de l'Any Sant, que dedicaren a l'ORFEO els consocs i amics nostres que a Roma ens havien acompanyat. Un estol de gentils damiselles barcelonines féu l'ofrena al mestre Millet. La seva presència en mig del chor despertà la més viva simpatia entre els cantaires i l'auditori, festejant l'obsequi tots plegats amb un gran esclat d'aplaudiments.

A la segona part es repetiren les ovacions al mestre Millet i a tot el chor, després de cada peça; però d'una manera particularíssima després de l'expressat *Glòria* de la *Missa de la Mare de Déu de Núria*, que amb la seva flaire popular corprengué tot l'auditori, i en acabar el concert amb la magnificència sonora del *Credo* de Palestrina, a l'esplendorosa execució del qual, suggestionats per la batuta del mestre, hi aportaren els nostres orfeonistes, com de costum, tanta veu com vehemència.

Aquella nit, a l'Hotel Pineta, la nostra gent s'expansionà amb franques demostracions d'alegria, de satisfacció i de reconeixement. La victòria assolida en el viatge a Roma no podia desitjar-se més completa. En entrar el senyor Cabot i el mestre Millet a la gran sala del menjador foren ovacionats llarga estona; repetint-se els aplaudiments en aparèixer el mestre Pujol i els altres professors de l'ORFEO. La joia més franca regnà durant el sopar, acabat el qual es cantaren diverses cançons, les que més directament van al cor dels catalans. Una poesia del mestre Llongueras, llegida amb vibrant accent pel mateix autor, alusiva a la gesta de l'ORFEO a Roma, abrandà d'entusiasme tots els presents. Es volgué, encara, recompensar el servei de la casa, realitzant un recapte abundós, i l'expansió dels choristes s'allargà gairebé fins a mitja nit. Hem de dir que el bon comportament d'aquests durant els dies precedents en no deixar d'atendre mai les ordres donades, bé mereixia el gaudi honest d'unes hores per a exterioritzar llur satisfacció, que, per altra part, tots els presents sentíem amb una intensitat igual.

Divendres, 8 de maig

Era arribada l'hora de partida de Roma. Tot esperant els autos que havien de portar-nos a l'estació, ens passejàrem encara una llarga estona per la pineda de davant l'"Albergo". Escampats per terra els equipatges, apareixia el lloc aquell un ver campament que havíem de cedir als nous pelegrins, els quals, després de nosaltres, cercarien el mateix fruit espiritual que calia conservar per a goig de les nostres ànimes, a part del record inesborrable que servíem de la bella estada a la Ciutat Santa.

Mitja hora abans de la fixada per arrencar el tren, tothom era a l'estació, on eren vinguts també per acomiadar-nos els bons amics que deixàvem a Roma. La satisfacció que ens havia proporcionat l'excel·lent acolliment arreu obtingut atenuava la recança de deixar la ciutat incomparable.

Sonà l'hora dels adeus; encaixaren les mans per darrera vegada; el tren arrencà i es perderen al lluny els rostres dels amics benivoluts que havien compartit amb nosaltres el goig de la victòria. Eren les 7 del matí.

Els mateixos companys de compartiment reunits a l'anada es juntaren al retorn, i en conversa amical comentaven plegats els actes realitzats, les visites efectuades, l'acolliment paternal que S. S. Pius XI ens havia dispensat, l'èxit falaguer dels nostres concerts... i tantes coses com hauríem pogut admirar encara d'haver disposat de més temps! Calia tornar a Roma. Ben feliç qui així pogués realitzar-ho!

Els diversos panorames del trajecte ja no ens interessaven com a l'anada. De totes maneres, s'esperava amb daler contemplar novament els magnífics monuments de Pisa, que tot passant amb el tren podien contemplar-se bella estona. Així ho férem, i en parar el tren a l'estació d'aquella ciutat foren molts els pelegrins que en postals, fotografies o reproduccions de la famosa torra inclinada, se'n duïen un record més perdurable de les bel·leses artístiques de Pisa.

A les 8 del vespre s'arribava a Gènova per a sopar a l'estació en dues tandes, i els de la primera els sobrà temps encara per a donar un volt i gaudir un xic de l'aspecte sumptuós de la ciutat aquella.

Dissabte, 9 de maig

Amb les mateixes facilitats de l'anada es féu el canvi de tren a la frontera, entrant a França per allà les 3 toques del matí, negra nit encara. Les bel·leses de la "Côte d'Azur" ens foren negades també a la tornada, ja que tot just clarejava en passar per Cannes i Sant Rafael.

Arribàrem ja deixondits del tot a Marsella a les 8. Allí, al restaurant de l'estació mateixa, ens desdijunàrem. En marxa novament no ens aturàrem fins a Cette, on arribàrem prop de la una de la tarda. Teníem llarga estona de parada. Es prengué una taça de caldo; es passejà per l'estació, i el jovent dansà encara algunes sardanes, afegint-s'hi també a la germanívola anella el mestre Millet, amb gran aplaudiment dels orfeonistes.

Res més de particular fins arribar a Port-Bou, on fèiem el tercer i darrer canvi

de tren. Aquí ens assabentem que el tren nostre sortirà una hora més tard de la fixada en l'itinerari, la qual cosa vol dir que en lloc de les 9'30 arribarem a Barcelona prop de les onze de la nit. Tothom sent la frisança d'arribar a casa i reunir-se amb els seus per a comunicar-los les impressions del felix pelegrinatge. Al pas de les localitats més principals del trajecte, ens saluden els amics entusiastas de l'ORFEO amb llargs aplaudiments i ens dol que la premsa no permeti algunes estones d'expansió amb els que ens feliciten pels èxits de Roma.

Què direm més? De l'arribada a Barcelona els diaris en parlaren prou. Malgrat el retard anunciat a darrera hora i la pluja que queia el vespre aquell, una gernació enorme s'aplegà a l'estació de França per a rebre'ns, que dificultava la sortida dels choristes, els quals amb prou feines trobaven els de casa llur. Hi havia representacions de totes les entitats musicals, artístiques i culturals. El mestre Nicolau, l'esclariat autor de *La mort de l'escolà*, fou entre els primers que abraçaren En Millet.

La part més decidida del públic volgué acompanyar el mestre Millet fins al Palau de la Música Catalana, no cessant els aplaudiments durant tot el trajecte.

En arribar al Palau es pujà a la sala d'audicions, la qual s'ompli de seguida. Es vitorejà l'ORFEO i el mestre Millet, i es manifestà el desig de sentir la veu d'aquest. En Lluís Millet, sense fer-s'ho pregar, ja que es feia càrrec del daler de la multitud, pujà a l'estrada, i en mig d'un silenci palpitant digué: "Amics, la nostra música ha estat consagrada a Roma: la nostra música representa el nostre esperit: ha estat consagrat el nostre esperit".

Res més no ens cal afegir darrera les paraules del mestre. Diguem solament: Sortosos els que sota el seu guiatge han vist coronada llur obra artística en tan gloriosa empresa!

J. S.

AQUEST NÚMERO HA PASSAT PER LA PREVIA CENSURA

Judicis crítics de la premsa romana

En traduir els judicis crítics que les nostres audicions públiques a Roma han merescut de la premsa d'aquella ciutat, l'ORFEO CATALÀ es mostra ben agraït als favorables comentaris que la seva tasca artística ha inspirat; però la seva satisfacció és més gran encara en fer-se ressò de la sorpresa que ha sentit el poble romà davant de les nostres cançons, de com ha comprès l'esperit que vivifica la nostra institució. No solament ha estimat la crítica romana la varietat i riquesa del repertori de l'ORFEO CATALÀ, sinó que ha reconegut també la transcendència que per a cada país representa el conreu de llur folklore musical, i ha aplaudit francament l'orientació dels músics nostres i la mestria que en el gènere choral tenen aquests assolida.

Valguin els nostres mots de reconeixença per a tots quants han acollit amb marcada simpatia la primera demostració de la música catalana a Roma.

Una missa a Sant Joan de Laterà. — El gran chor català, hoste de Roma, per a dos imminents concerts a l'"Augusteum", ha volgut fer públic homenatge de fe i presentar una meravellosa mostra de música religiosa popular a l'Arxibasilica laterana.

Celebrà la Santa missa el mestre Mons. Rafael Casimiri, director de la capella musical lateranenca i de la Societat "Polifònica Romana", la qual volgué donar així, en nom també del nostre magnífic chor romà, un testimoni de gentil solidaritat als cantors de l'altra banda de la Mediterrània.

Quan s'elevaren de la tribuna les primeres notes del "Glòria", de mossèn Romeu, entonades amb cristal·lina claredat pel chor d'infants, una esgarripança de commosa admiració passà per la multitud. Aquell dialogar precís, aquella compenetració de melòdica pregària entre els nois i els adults, aquell cant humil i fèrvid, vibrant d'art i de fe, ens revelà l'ànima cristiana i llatina de la gloriosa nació germana.

Sadolla de misticisme ens semblà la "Pregària a la Verge del Remei", invocació popular de l'il·lustre mestre Lluís Millet, director i fundador de l'"Orfeo Català"; un cant impregnat de melancolia, assentat en les tonalitats antigues, solemne i sever en la simplicitat de les seves corbes melòdiques.

Fou també impressionant la "Invocació al cel blau", del mateix mestre Millet, en la qual el tenor Vendrell, artista de bona veu i òptim temperament artístic, sabé produir-se amb ànima i amb accents estranys a tota ombra d'apassionament profà. Quin encís, quin candor argentí en el "Chor a quatre veus" dels infants!

I quina grandiositat austera en les respostes a gran chor, en les quals la massa imponentíssima de 250 cantors va saber esquivar el clam per donar-los un admirable exemple de disciplinada potència.

Clogué la pietosa funció el cant "Virolai a la Mare de Déu de Montserrat", invocació popular de gran efecte.

No podem judicar el gran chor català per l'execució de diumenge: El judicarem millor per les execucions polifòniques que es faran a l'"Augusteum", començant aquesta nit.

Podem dir, però, des d'ara, que el mestre Millet treballa amb rara consciència d'artista, perquè la disciplina del seu chor és simplement perfecta; ben afermades i entonades les veus dels infants, límpides i amalgamades les veus femenines, potents i timbrades les veus masculines.

Nosaltres aplaudim el gran chor, per l'espectacle de fe que volgué donar-nos, i li augurem èxits triomfals en els seus dos concerts de l'"Augusteum".

De l'"Osservatore Romano", 5 de maig.

Una execució coral a presència del Papa.— Entre els pelegrins que ha rebut darrerament el Papa, es trobaven els qui componen la societat coral "Orfeó Català", de Barcelona, de fama mundial. I aquesta societat coral no ha volgut deixar escapar l'ocasió de donar un tast de la pròpia valor a presència del Papa.

Pius XI, amantíssim de la música com així mateix de tota manifestació artística, ha agraït força la pensada dels bons catalans, qui, guiats per llur òptim director el mestre Millet, han sabut suscitar en l'ànim del Papa viva admiració i procurar-li una hora de dolç gaudiment.

Déu ésser, en efecte, un gran sacrifici, pel qui és amant de la música, no poder-se saciar de les melodies que saben embriagar l'esperit; i es comprèn fàcilment que quan això arriba, l'oïent, privat d'aïtal gaudi per llarg període de temps, en devingui vivament commós.

De tots aquests sentiments Pius XI ha volgut parlar en el discurs que, després de l'audició musical, ha dirigit als pelegrins regraciant cordialment els que li havien procurat tanta fruïció.

També assistien a l'Audiència el cadenal Vico, qui fou — de monsenyor — Nunci a Espanya i l'Ambaixador espanyol prop de la Santa Seu, el marquès de Villasinda.

De "Il Tevere", 6 de maig.

L'Orfeó Català a l'Augusteo.— Aquest final d'estació musical ens ofereix les sorpreses més meravelloses. Com a "coda" al programa exhaurit dels concerts simfònics, heus aquí un excepcional recital chopinià, de Paderewsky, i immediatament un concert prodigiosament pintoresc de la societat coral de Barcelona "Orfeó Català".

Ahir, els catalans es presentaren per la primera vegada, sense *reclame* i sense grans anuncis, a un públic constituït de pelegrins, d'autoritats eclesiàstiques, de compatriotes i d'una multitud romana congregada casualment a la sala de la Via Dei Pontefici.

Aquesta societat coral, constituïda per 250 membres, fundada fa trenta quatre anys, ha donat nombrosos i importantíssims concerts a la seva pàtria i a l'estranger.

El programa descabdellat ahir a l'Augusteo pels catalans comprenia una part dedicada a les cançons populars harmonitzades per músics del dia, i a la segona composicions corals diverses d'autors moderns francesos i catalans.

Obria el concert *El cant de la Senyera*, himne de l'"Orfeó Català", a sis veus, del mestre director del chor Lluís Millet, executat admirablement i acollit pel públic amb immens entusiasme.

Seguien les cançons *El Rossinyol*, harmonització a sis veus de Domingo Mas i Serracant, en la qual es distingí i es féu aplaudir la sopran senyoreta Fornells; *Els fadrins de Sant Boi*, cançó humorística a sis veus, d'Antoni Pérez Moya, que fou bisada; *La mal maridada*, d'Antoni Pérez Moya; *Cançó de bressol*, de Josep Sancho Marraco; *El fill de don Gallardó*, i la *Cançó de lladre*, que obtingueren totes el més feliç èxit, junt amb *La sardana de les monges*, d'Enric Morera.

El programa, meravellós de caràcter, continuà desenrotllant-se amb *L'Enyor*, la *Cançó de l'espada* i *El noi de la mare*, totes belles d'inspiració i de factura.

A la segona part el magnífic chor dels catalans ens féu escoltar l'*Hivern*, a quatre veus, de Debussy; *Garideta*, a quatre veus, i *Tres ocells del Paradís*, a cinc veus, de Maurici Ravel; *Kalinka*, cançó russa a sis veus, de Kurt Schindler, en la qual es distingí el tenor senyor Vendrell; *Don Joan i don Ramon*, a cinc veus, de Felip Pedrell, i, finalment, *La mort de l'escolà*, a sis veus, d'Antoni Nicolau.

Les aclamacions i afalacs que recolliren els catalans al final de llur concert no es poden descriure.

Una profunda impressió roman en tots aquells que tingueren ahir aquesta revelació inesperada.

Dijous vinent, pel segon i darrer concert de l'"Orfeó Català", el públic acudirà en nombre encara més imposant per aplaudir l'illustre mestre director Lluís Millet i els seus valuosíssims col·laboradors. Nosaltres tindrem avinentesa demà de parlar més reposadament d'aquest esdeveniment genialíssim i sortat.

B. B.

De "Il Tevere", 6 de maig.

A l'Augusteum, — El triomf de l'Orfeó Català. — Aquella part del públic romà que acostuma freqüentar els concerts de l'"Augusteum", i que ahir no anà a sentir el concert de la Societat choral "Orfeó Català", de Barcelona, ha perdut un dels més exquisits fruïments que es puguin desitjar als bons amics de la música.

Dic a més, el concert d'ahir fou un dels més importants i més bells que s'han donat aquest any a l'"Augusteum". Mereixia que la sala fos plena de cap a cap. Ha estat un encís. I en sia lloat En Lluís Millet, al qual es deu la institució de l'"Orfeó Català", i de la qual porta encara la direcció. Eixit d'una humil temptativa, l'"Orfeó Català", portat per la fe del seu director, és avui un honor per l'Espanya. La direcció de l'Augusteum, fent-lo venir a Roma, s'ha guanyat nous motius de lloança.

Ho he dit. Ha estat un encís. Música plena de fascinació i una execució superlativament perfecta. I això que es tracta entre homes i dones de prop 250 cantaires. Però, és com si fos una sola persona, tanta és la disciplina, l'educació, l'afinament. Semblava sentir-se continuament un orgue meravellós de veus humanes. Encara una vegada la música choral ens és apareguda en la seva atmosfera altíssima.

L'admirable concert s'inicià amb *El Cant a la Senyera*, un bell himne a sis veus, escrit per En Lluís Millet, per a la societat choral per ell fundada, que suscità una

gran ovació. El públic, qui per la seva sort havia acudit a l'"Augusteum", comprengué de seguida que es trobava davant d'una manifestació d'art de primer ordre.

El programa, ric i variat, comprenia arranjaments de cançons populars, harmonitzades totes elles sàviament amb gust i música choral de Claudi Debussy, de Morera, de Maurici Ravel, de Kurt Schindler, de Pedrell i de Nicolau.

No hi ha qui no sàpiga la bellesa i la intensitat d'expressió de les cançons populars — tan semblants, algunes, als cants populars de Sicília — però llur reelaboració harmònica a cinc, sis, a onze veus i la meravellosa execució transfigurava aquesta música del poble en quadros polifònics, que semblaven traçats pels més grans mestres, tant pot la bondat de la matèria prima, pura, senzilla, genialíssima.

Cada composició arrencà nombrosos aplaudiments que no tenien fi i vives demandes de repetició, moltes de les quals, malgrat l'avís reglamentari, hagueren d'ésser concedides.

Estupendes encara les composicions de Debussy, de Ravel, de Pedrell i de Nicolau, i en el cor sempre la mateixa fusió, la mateixa morbidesa i propietat de colorit, la mateixa cura de la graduació més lleu. El públic estava extasiat i es despertava només del seu èxtasi per a abandonar-se a les més frenètiques ovacions.

Kalinka, de Kurt Schindler, ens donà a conèixer un egregi solista, el tenor Vendrell, de la veu deliciosament acariciant, i hagué d'ésser repetida.

Altre solista, de la veu de sopran primaverallment fresca, és la senyoreta Fornells.

Fruit el concert, dirigit per En Lluís Millet, amb altíssim magisteri i amb un sentit d'art exquisit, el públic tributà a l'"Orfeó Català" i al seu director il·lustre, ovacions interminables i aclamacions sens fi.

Demà tindrà lloc el segon i darrer concert d'aquesta exemplar societat choral. Segurament hi acudirà tot Roma.

F. P. MULÉ

De "Il Risorgimento", 6 de maig.

La gran societat choral de Barcelona, composta de prop de 250 veus mixtes, trobà ahir a l'"Augusteum" el més entusiasta favor del públic. L'afinament dels cantaires és perfecte i el resultat és verament admirable. Si afegim a això que el programa era compost de cançons populars d'extraordinari interès, patètiques, ardides, elegants, ara divertint, ara commovent, s'esplica perfectament la insòlita fruïció de l'auditori. El mestre Lluís Millet dirigí amb intel·ligència i animació, provocant continuats i convençuts aplaudiments i repeticions, que gentilment concedí. Una veritable i grandiosa afirmació, que constitueix un autèntic títol d'orgull per a l'"Orfeó Català". Estem segurs que al segon concert de demà dijous, a les 17, hi acudirà nombrós públic que sentirà el més inesperat i complet dels goigs.

De "Il Messagero", 6 de maig.

La vinguda entre nosaltres de la celebradíssima i es podria dir, per les raons que exposarem, "històrica" societat choral "Orfeó Català", de Barcelona — ultra ésser de per si un esdeveniment artístic d'alta importància — pot donar lloc a interessants i fecundes reflexions per l'analogia del moviment espiritual i musical que

ella ha representat i representa en el seu país, i un moviment sempre en ple desenrotllament a Itàlia, al qual nosaltres, i no d'avui, amb la nostra activitat i la nostra paraula, hem cercat d'aportar-hi, amb fèrvid sentiment d'italianitat, la nostra contribució: el moviment per a l'apropament de les ànimes dels artistes a l'ànima musical del poble, per l'amor a la música popular nacional, pel retorn al culte del cant simfònic.

Un moviment similar ha tingut a Catalunya un fortíssim i fecund impuls des de la fundació de l'"Orfeó Català", fa més de trenta quatre anys per la iniciativa d'En Lluís Millet, qui té la satisfacció d'haver-ne estat sempre el director i d'haver-ne pogut seguir l'admirable progressiu desenrotllament. Amb En Millet, moltes altres personalitats de l'ambient musical català són benemèrits d'aquest magnífic moviment: citem per totes elles l'il·lustre president de l'Orfeó, el senyor Cabot i Rovira. Per a tenir una idea de l'impuls que ben aviat prengué la institució — eixida del més humil origen i sostinguda amb l'ajut dels socis protectors — cal només pensar que ella ha aconseguit construir-se un grandios palau, pel propi ús, el qual és nomenat "Palau de la Música Catalana".

Es difícil resumir en poques paraules l'impuls animador i renovador que ha tingut per l'art musical català modern el moviment encarnat en l'"Orfeó Català", moviment — no d'avui venim sostenint nosaltres la importància de l'art en gènere, i de l'art musical en espècie, com a poderós mitjà d'afirmació nacional i civil — els efectes del qual no s'han limitat a l'estricta camp de la música, en el qual tot ha estat un reflorir de reevocacions i de creacions noves i genuïnes; des de l'empresa pel "Cançoner Popular de Catalunya" (entorn la qual actualment s'està encara treballant), fins a l'activitat d'un estol novíssim i nombrós d'estudiosos i d'artistes.

Un moviment semblant a aquest deurà ben aviat sorgir també a Itàlia, en ple desenrotllament i amb totes les seves conseqüències, aportant una profunda renovació en l'activitat dels compositors, en l'elecció del repertori: trastornant i escombrant moltes coses.

Sentat això, diem de seguida que la massa de l'"Orfeó Català", forta de prop de 250 cantaires, entre veus femenines, infantils i masculines, ha aparegut magnífica per la seva harmoniositat i fusió. Les veus són més aptes per a la dolcesa que per a la força: especialment, les femenines i les dels nois aconsegueixen efectes de delicadesa i de gràcia ingènua verament exquisits. També les veus mascles presenten, amb tot, moltes qualitats: sobrietat, flexibilitat, fraseig natural i expressiu.

Es impossible entretenir-se en tots els números del llarg programa, que comprenia una sèrie de pintoresques cançons populars catalanes, genialment transcrits pels nous músics dels quals hem fet esment; tres exquisits assaigs de la moderna producció francesa (de Debussy i Ravel), i altres de la moderna producció individual catalana: entre els quals, per la seva colpidora expressivitat, el bellíssim cant *La mort de l'Escolà*, de Nicolau, caracteritzat per una dolça insistent lamentació de les veus agudes damunt els fonaments de les notes profundes dels baixos, en la suau tonalitat de "mi menor"; forta i poètica creació que, verament, fa honor al seu autor. El mestre Millet ha dirigit amb docta autoritat i sentiment profund.

Amb ell els molt valents cantaires — aollits ja amb un càlid aplaudiment de simpatia a la llur aparició; la desfilada començà amb els noiets i les noies vestides de blanc, cobert el cap amb la característica "mantellina"; i l'"Himne" de la Socie-

tat, compost pel mestre Millet, ha estat escoltat pel públic reverentment, a peu dret — han estat aplaudidíssims i s'han vist obligats a concedir innombrables repeticions.

Molt apreciats els solistes senyoreta Fornells (sopran), i Vendrell (tenor).

Demà tindrà lloc el seu segon i darrer concert, amb motiu del qual l'"Augusteum", segurament estarà ple de gom a gom.

DOMENICO ALALEONA

De "Il Mondo", 7 de maig.

Els concerts que vénen després de la temporada oficial, queden sempre un xic sacrificats, ja sia perquè arriben quan el públic es troba cansat, ja sia perquè els manca l'ajut de l'abonament. Omplir l'"Augusteum" en aquest temps, és un problema ben difícil. Malgrat això la sala del carrer dels Pontífexs, amb tot i no veure's curulla, es trobà ahir ben plena d'un públic atent i distingit, convocat per la fama de la celebrada societat choral "Orfeo Català" de Barcelona, que fa molt de temps era esperada per nosaltres.

El concert resultà força interessant i justificà plenament la fama de què venia precedida aquesta Societat. Forma un conjunt de més de dues centes cinquanta persones, organitzades sàviament i magníficament disciplinades; dues centes cinquanta veus fresques, entonadíssimes — l'entonació impecable fou objecte de gran admiració —, ben impostades, resistents, que s'imposen amb exquisida bellesa brodant aquell colorit, principalment del clarobscur, tan formós i tan interessant en la massa choral.

L'"Orfeo Català" és una societat choral "completa", una de les millors que ha visitat Roma. La disciplina artística que regula el conjunt d'aquests dos cents cinquanta cantaires — homes i dones, noiets i vells — té el seu primer fonament en la intelligent selecció de les veus, totes sanes, robustes, resistents i en la impostació. D'això en deriva no una preparació superficial, sinó un estudi llarg, pacient, d'anys i més anys, sense el qual no és possible obtenir el resultat de l'"Orfeo Català". Estudi diligent i acurat, amorós i intens, digne d'admiració i aplaudiment.

El programa d'ahir comprenia música deliciosa, estricta d'originàries cançons populars de Catalunya. Suggestives, commovedores, expressives, infinitament delicades en llur gràcia i simplicitat, interpretades amb finíssima dolcesa tant per la massa choral com per la senyoreta Fornells — deliciosa veu de sopran —, la senyoreta Roca i els senyors Torra, Crespo i Vendrell, tots intel·ligentíssims artistes.

El gaudi fou complet durant dues hores en una exposició interessantíssima de la millor producció popular de la música catalana, composta pels intel·ligents i valuosos artistes: Mas i Serracant, Pérez Moya, Sancho Marraco, Enric Morera, Cumeillas Ribó, Samper, Antoni Nicolau i Pedrell.

L'èxit fou complet, aplaudiments fortíssims i insistents ressonaren al final de cada composició, particularment en acabar-se la inoblidable audició, mentre el públic insistentment reclamava altres números fora de programa.

El primer triomfador del concert, entorn del qual es reuniren moltes autoritats artístiques romanes per a homenatjar-lo, fou el mestre Lluís Millet, el fundador de la societat i actual director, qui és verament l'ànima vibrant de la institució. Ell és l'home de voluntat que, del no-res — per allà l'any 1891 — arribà a crear un conjunt, un complex artístic tan important; a crear-lo i a fer-lo fort i brau per a tota

empresa. El dirigeix amb extremada dolcesa, amb vigoria, amb entusiasme, emportant-se'n amb ell la massa coral, i amb la massa l'admiració del públic.

L'"Orfeo Català" donarà un segon i darrer concert demà dijous, a les 17, i augurem que tots aquells que són apassionats i entesos en música, podran comprendre la importància d'aquest esdeveniment.

Del "Corriere d'Italia", 7 de maig.

La societat coral "Orfeo Català" de Barcelona, que es troba aquests dies a Roma amb el pelegrinatge espanyol que compleix la visita jubilar i que l'altre vespre tingué l'honor de donar una audició davant del Sant Pare, donà ahir un interessant Concert a l'Augusteo.

Verament aquest concert, per l'interès especial que presentava, ja sia fent referència als autors, les obres dels quals figuraven en el programa, ja referint-nos als executants — més de 250 — mereixia un nombre més considerable d'oients.

Altrament les persones que ahir es reuniren en el màxim temple simfònic, han pogut i han sabut apreciar altament la vigoria de la societat coral de Barcelona, la qual dirigida per aquell músic eminent que es el mestre Lluís Millet, ha procurat al públic unes hores de veritable fruïció.

S'inicià el programa amb el *Cant de la Senyera*, o sia l'himne de l'"Orfeo Català"; i comprenia diverses cançons populars catalanes que suscitaren la més viva admiració en el públic, ja sia per llur graciositat, com per la perfecta fusió de les veus que de l'execució en resultà.

Nombrosíssims foren els *bis* que la societat coral es veié obligada a concedir i al mestre Millet, com també als solistes senyoreta Fornells i senyor Vendrell i a tota la massa coral, foren tributats calorosíssims aplaudiments.

La crònica resta contenta després de registrar un veritable *succés* que es repetirà sens dubte demà dijous 7, a les 17, en el segon concert que l'"Orfeo Català" donarà també a l'Augusteo abans de deixar Roma.

De l'"Osservatore Romano", 7 de maig.

De totes les societats corals que hem sentit a Roma o a l'estranger cap no pot sostenir la confrontació amb l'"Orfeo Català", la vella societat de Barcelona, que per la seva constitució, els seus estatuts i la seva disciplina fa pensar amb una antiga corporació cultivadora de la música.

La massa imponent (són ben bé 250 cantaires) desplega davant del públic atònit una sèrie infinita de possibilitats, les veus es mantenen fermes en el seu lloc, segures de llur entonació fins en els més turmentosos girus harmònics; es pleguen dòcils i tranquil·les als efectes més difícils, reuneixen infinites sonoritats d'una gran plenitud. No hi ha gènere d'execució coral que no trobi l'"Orfeo Català" prompte a executar-la i el gènere polifònic i el colorístic apareixen amb un relleu commovedor.

El creador, l'animador i el director del cor és en Lluís Millet, que ha dedicat la seva existència a la formació d'un organisme tan complet. El repertori de l'"Orfeo Català" és vastíssim i abraça la polifonia pura, les cançons populars, les composicions modernes i àdhuc obres grans i complexes com *La Passió segons Sant Mateu*, *La*

Missa, de Bach, la *Missa*, de Beethoven, la de Verdi, encara la *Missa del Papa Marcel*, de Palestrina.

El concert d'ahir era dedicat en gran part a les cançons populars de Catalunya. cançons de tota mena; de tristes i nostàlgiques i d'humorístiques i saltadores, cançons que tenen la sabor dels nostres cants, a la manera dels cants meridionals, ardents de passió, abundants de ritmes. Solistes i chor estigueren inimitables en el donar l'ànima a la cançó; les bellíssimes veus dels solistes (veus dolces i perlades de la senyoreta Fornells i del tenor Vendrell) i les de la massa creaven una atmosfera commoguda. El públic romangué colpit d'un art tan gran i aplaudí amb entusiasme i demanà el *bis* de les cançons més belles.

La segona part era formada amb composicions modernes i Debussy, Ravel, Schindler i Nicolau tingueren l'honor d'unes interpretacions absolutament perfectes.

El concert d'ahir no atragué molt de públic, sia perquè la societat coral no era almenys alemana, sia perquè el seu nom no s'havia encara fixat en l'orella dels freqüentadors als concerts romans. Advertim, però, als absents d'ahir, que deixar-se escapar l'ocasió d'escoltar una tan perfecta i commovedora massa coral és cosa de la qual certament es doldran. Creiem amb tot, que demà l'Augusteo presentarà l'aspecte solemne de les seves més grans ocasions.

M. L.

De "L'Idea Nazionale", 7 de maig.

L'èxit de l'Orfeó Català a l'Augusteo.— Ahir donà el seu primer concert a l'Augusteo la societat coral "Orfeó Català", de Barcelona, que ben coneguda i apreciada a altres ciutats d'Europa, no s'havia presentat fins ara al públic d'Itàlia.

Ens plau d'afirmar tot seguit que totes les esperances foren superades i que el judici del públic romà no podia ésser més favorable i agradós. Els aplaudiments començaren en presentar-se la nombrosa massa coral, que es disposà a l'hemicicle damunt del replà reservat a l'orquestra, desembarassat dels faristols. Darrera de la falanx dels homes i dels nois, drets, destacava la blancor de les riques mantellines de blonda, amb les quals es cofaven les dones, assegudes. A l'aparició del director, Lluís Millet, que fundà l'any 1891 la noble institució i n'ha estat sempre el fervorós i sapient animador, es renovaren els aplaudiments, que esdevingueren calorosos i vibrants després del *Cant de la Senyera*, l'himne que compost pel mateix Millet per a la seva societat, encapçala ritualment cada concert i és cantat en totes les ocasions solemnes, com una invocació a l'ideal artístic i patriòtic que constitueix l'esperit de l'"Orfeó Català".

No ens és possible, per manca d'espai, donar compte detalladament del deliciós concert: ni seria prou parlar de la fusió de les veus, del joc del clarobscur, de la transparència de les diverses parts, com també de l'art i de la suavitat amb què han cantat els solistes.

Formaven el programa, com un bell collar iridescent, cançons populars catalanes i composicions originals de diversos autors, entre els quals, fins i tot Debussy i Ravel. Prou caldria examinar-les una per una; ens limitarem, però, a dir que totes foren escoltades amb goig inefable i que s'imposà la repetició d'algunes.

Així en el *Rossinyol* de Mas i Serracant, la sopran senyoreta Fornells ens féu

escoltar la seva veu argentina i dolcíssima, que ressortia de l'acompanyament coral (harmonització a sis veus) com el concert de l'alat cantor damunt del murmur nocturn dels arbres i de l'oreig. Així el tenor Vendrell expressà suaument i repetí la melangiosa cançó *Kalinka*, composició a sis veus (d'una cançó russa), de Schindler, i així també el cor cantà amb art i gràcia fascinadores *La sardana de les monges*, composta i harmonitzada a sis veus per Morera, com també una cançó cavalleresca, *El fill de don Gallardó*, de Sancho Marraco, harmonitzada a onze veus.

No podem deixar d'esmentar per l'emoció i l'entusiasme que provocaren, *L'enyor*, de Cumellas Ribó (a cinc veus), cantada amb el cor per la sopran senyoreta Ensenyat, amb bell timbre vocal i delicat sentiment, i *La mort de l'escolà*, de Nicolau, a sis veus, que és un quadro musical de meravellosa bellesa.

No menys atractiu s'anuncia el programa del segon i darrer concert que tindrà lloc demà, dijous, i que convidarà un nombrós públic a aclamar els excel·lents intèrprets i l'il·lustre director Lluís Millet.

Del "Giornale d'Itàlia", 7 de maig.

L'Orfeó Català a l'Augusteo. — Vicenç d'Indy, l'il·lustre director de la "Schola Cantorum", de París, després d'haver assistit a una audició de l'"Orfeó Català", de Barcelona, escriví un article encomiàstic que començava així: "Rarament he tingut avinentesa d'escoltar, en el transcurs de la meua carrera de músic, un conjunt coral que donés una impressió de vida i d'intel·ligència més intensa que l'Orfeó Català". Els que constitueixen aquest cor, animats per la poderosa fe de llur director En Lluís Millet, es prodiguen amb una generositat ben llatina!"...

No podem fer sinó adherir-nos al judici pronunciat per l'auster i perpicaç d'Indy. Els choristes de Barcelona — que formen una falanx de 250 persones — són animosos, experts i meravellosament disciplinats. Les diverses veus es fonen amb encisador efecte i en els matisos elegíacs assoleixen un grau d'expressivitat que commou l'oient i el fa meditar.

El concert donat ahir per aquests distingits fills de la terra ibèrica ens oferí moments de pregonia delícia. El programa que desenrotllaren comprenia moltíssimes composicions, la major part de les quals de caràcter patètic: cançons populars catalanes, d'una gentilesa singular, balades, cants de treballada, rapsòdies sobre motius de l'illa de Mallorca, etcètera.

Recordem també una cançó russa — *Kalinka* — a sis veus, amb un *solo* de tenor, dues composicions corals de Maurice Ravel i una de C. Debussy. Quantes de flors en aquest jardí! La fragància llur, dolça i penetrant, ens ha produït una agradable embriaguesa.

De dues cançons catalanes i de *Kalinka* fou demanat i aconseguit el *bis*: i encara l'hom hauria volgut tornar a escoltar l'exquisida pàgina *Tres ocellets del Paradís*, de Ravel, mes no fou satisfet el desig del públic.

Cada número del programa obtingué copiosos aplaudiments i després de la darrera peça, d'una fascinadora tristesa, *La mort de l'escolà*, l'auditori aclamà sorollosament, llargament, el mestre Millet i els seus cantaires.

Un gran èxit, doncs, que de segur es repetirà demà, dijous, en el segon i darrer concert que l'"Orfeó Català" donarà a l'Augusteo.

De "La Tribuna", 7 de maig.

Els concurrents al magnífic concert de l'"Orfeo Català a l'Augusteo han gaudit de l'execució excepcional de música coral. L'"Orfeo Català" és un conjunt superb de dues centes cinquanta veus, que tot just emeses, tot just captades per la batuta irresistible d'En Lluís Millet, troben immediatament el camí per atènyer, tocar, conquerir la ment i el cor dels oients. Enquadrats i disciplinats quasi militarment, disposats en bella harmonia amb els homes al fons, la senyera social al mig, i les dones cofades amb mantellina, a primer lloc, aquests cantaires, atents i immòbils, esperen el ràpid senyal de l'atac. Després és tota una altra cosa: es transformen, i les onades de sons semblen procedents d'altres fonts que no pas les cordes vocals. Si cloeu els ulls us imagineu ressonàncies d'orgue, diàlegs de fronda i rierols. Sovint una, dues, tres veus, el màxim, emergeixen de la massa que hom diria llunyana, amagada, escampada pels camps, i aleshores el cant clar, net, gairebé diríem humit, sorgeix com un raig de lluna d'un horitzó de prats. De vegades són llums vives que irradien el chor, i aleshores aquest s'acosta, s'il·lumina, s'anima, les parts es reuneixen, s'ajunten; de l'ordre espars del contrapunt, entren de mica en mica en l'ordre clos de l'harmonia i compactes, fregoroses fan una sola cadència amb sonoritat orquestral.

Hom comprèn tot seguit com tots plegats, des del Mestre Millet al més petit dels infants, animen amb fervor aquest art del cant al qual s'han dedicat amb llargs anys d'estudi, de renunciació, de sacrifici. Cap altre amor no podia dur-los a l'assoliment d'una fita tan alta. Les veus no són extraordinàries: blanques, fresques, virils, vigoroses, no absents d'alguna aspror, i a la vegada quina entonació més perfecta, quina fusió més admirable, quina ductilitat de fraseig i quina promptitud espontània en l'emissió!

I què dir del programa? De les "cançons populars" catalanes? La ciència polifònica al servei de l'ànima catalana, i En Lluís Millet que ha acostat aquella ànima a la nostra amb una interpretació deliciosa.

El rossinyol, *Els fadrins de Sant Boi*, *La mal maridada*, la *Cançó del lladre*, la *Sardana de les monges*, de N'Enric Morera, en llur execució preciosa desvetllaren aclamacions entusiastes i reclamaren llur repetició gentilment atorgada. El públic que aplaudia semblava multiplicat. Després s'ha sentit a dir: "Però nosaltres no tenim també cançons populars?" Es clar que sí que en tenim, però qui les canta? Els pagesos a la sega o a la verema. Però no tan sols ha cantat l'"Orfeo Català" música popular i popularisca (com la bisada *Kalinka*, de Schindler. A la segona part del programa hi havia *L'hivern*, de Debussy; dues delicadíssimes cançons de Ravel, *La mort de Pèscola*, de Nicolau, i altres composicions a cinc i sis veus, agradabilíssimes per l'equilibri de les parts i del registre.

En acabar-se el concert, aplaudiments calorosos han saludat insistentment el mestre Millet, els solistes senyoreta Fornells i tenor Vendrell i el chor. Tothom estava convençut del valor dels executants. Monsenyor Casimiri, que hi entén, estava radiant.

LUIGI COLACICCHI

Del "Popolo d'Italia", 7 de maig.

Cants catalans.— Escoltant, a l'"Augusteo", els cants de l'"Orfeo Català", de Barcelona, hem tingut la revelació d'un tan perfecte organisme musical, com cap

altre de les tantes societats corals estrangeres que han passat per Roma, pogueren ésser alabades.

Aquest estol de cantaires, el qual amb 230 veus, vibra amb una sola ànima, feia l'efecte d'una gegantina orga humana, obedient a les mans d'un gran artista tot arborat d'una ardent i profunda passió. L'artista és el mestre Lluís Millet; la passió és la música de la pàtria.

La primera societat coral de Catalunya fou fundada l'any 1850, per Josep Anselm Clavé, un músic-poeta que era en aquells temps un fervent republicà. Sorgiren, després d'aquesta, societats semblants en molts pobles i les composicions de Clavé foren cantades per tot Catalunya. Així l'exposició més simple, més sincera i més veritable de la poesia i de la música, posades a l'abast del poble, serviren admirablement per a establir el contacte entre les diverses regions. Els chors d'obrers anaven de poble en poble, el gust musical s'educava i afinava, els vincles ètnics es soldaven de bell nou.

Així és que, quan, l'any 1891, el llavors joveníssim mestre Millet, el mateix que avui guia a l'èxit l'estol dels orfeonistes, volgué establir les bases d'una nova i més orgànica associació musical catalana, trobà el terreny ben preparat. El programa era nobilíssim: revigoritzar el gust musical en el poble, revelar-li la bellesa de tota mena de música, antiga i moderna, pròpia i estrangera, i fer d'aquesta educació musical un poderós element d'educació patriòtica. Aspres i modestos foren els inicis, com succeeix sempre a les institucions destinades a un gran esdevenidor; l'any 1892 eren encara només 28 els cantaires, i 37 els socis protectors. Però de llavors fins avui ha estat un continuat progrés de perfeccionament tècnic, un creixent de fervor i d'activitat en els directors, d'entusiasme en el públic. El cor, que es componia primerament només que d'homes, a poc a poc es transformà en cor mixte, i a aquest fou després ajuntat un cor de noies. Els prosèlits es feien pertot arreu; els mecenes competiren per a proveir la institució; l'estol s'engrossí i devingué una falange. Ara totes les classes proveeixen a l'"Orfeo" els seus representants; la majoria són obrers i fills d'obrers, però no hi manquen empleats professionals, petits comerciants, etc. Les noies són, generalment, modistes, sastreses, dactilògrafes. Naturalment, la petita sala de la casa on l'"Orfeo" s'estatjava, en un vell barri de Barcelona, devingué aviat insuficient, s'imposà la necessitat d'una construcció més apta.

Ara, l'"Orfeo" posseeix, com a estatge, un dels més sumptuosos palaus de Barcelona: el Palau de la Música Catalana, inaugurat l'any 1908 amb una superba sala per als concerts, una escala monumental, una biblioteca, galeria, estàtues, decoració riquíssima, habitacions per als mestres; un típic edifici construït expressament, expressió ell mateix del desvetllament artístic català en el camp de l'Arquitectura. Fa ja vint anys que és president de l'Associació el senyor Joaquim Cabot i Rovira, a l'activitat del qual i a la seva magnificència deu l'"Orfeo" gran part del gloriós camí recorregut.

Però el gran animador artístic és el mestre Lluís Millet, ànima de patriota i d'apòstol qui ha dedicat tota la seva vida a la nobilíssima empresa. Amb ell comparteixen les fatigues especialment els mestres Pujol i Salvat i la senyora Wehrle.

El principals solistes són la senyoreta Fornells (sopran) i el tenor Vendrell.

Quan l'"Orfeo" hagué vençut totes les dificultats i es sentí segur d'ell mateix, volgué presentar-se al judici del públic estranger.

El repertori de l'"Orfeo", en la seva gran varietat, mostrà el grau de perícia tècnica al qual s'ha pogut junyir una massa choral que, recordi's bé, no està formada de professionals del cant. El repertori comprèn música de tots els països, sacra i dramàtica, popular i clàssica: de Palestrina a Strauss, de Bach a Debussy. Però les composicions catalanes, especialment quan són escrites dels grans mestres com Pedrell i Nicolau, i les antigues cançons camperoles són els números que atrauen més.

Es ací on s'hi sent l'esperit de Catalunya. Certes inflexions com de persuasiva tendresa, certs planys d'heroic dolor, certes cadències de nostàlgia i de plor se'n van directament a l'ànima. Ara coneixem amb quines cordes vibrava la veu inoblidable de Francesc Vinyas, el molt gran tenor català.

Cap música escrita ens ha fet mai sentir millor el cant dels ocells en el bosc, la queixa dels pastors en la vall, el silenci soleiat de la sesta. Aquesta és una altra benemerència dels mestres de l'"Orfeo". Per a assegurar a l'art patri els antics cants dels avis, s'escamparen pels camps, penetraren en els més recòndits poblets, s'enfilaren pels Pirineus, navegaren fins a les Balears, a recercar i fixar en notes els ecos mig apagats, però vius encara, d'aquells cants. I aplegats, coordinats, harmonitzats segons les regles més severes de la polifonia moderna, els han ensenyat al poble.

I la dolça suggestió d'aquesta música es propaga en la ciutat vaporosa, e' gaudi sà i pur vigoritza novament les energies de la raça i reanima en els catalans la memòria i el somni. Així les deus disperses d'una font d'aigua fresca són cercades i conduïdes perquè baixin en copioses ones benèfiques, a pagar la set dels homes fatigats de la terra baixa.

L. D.

De "Il Giornale d'Italia", 9 de maig.

El segon concert de l'Orfeo Català a l'Augusteo. — La sala — amb raó — més expectant que la primera vegada, i creixent en sorpresa, en admiració i en entusiasme.

El programa s'inicià amb una atractiva, variada selecció de cants populars catalans, apropiadament transcrits per a veus diverses; amb la finíssima, perfecta i expressiva execució de la magnífica massa, aquests han guanyat l'auditori que ha imposat la repetició de més d'un.

A la segona part eren presentats alguns assaigs de la moderna producció individual catalana: de Morera, de mossèn Romeu, organista de la Catedral de Vich, vingut també a Roma amb els cantaires; de Nicolau, director de l'Escola Municipal de Música de Barcelona, compositor als mèrits del qual ens referiem en la nostra nota anterior. Del "Glòria", de Romeu, s'ha volgut el bis. Aquests treballs són clar document de la severitat i noblesa de gust que ha infós en la moderna producció catalana el moviment que hem cercat d'esbossar, i que arrenca de la fundació de l'"Orfeo Català".

En el mateix *Glòria*, de Romeu, hem escoltat amb emoció, sol, el valuós i disciplinat grup dels nois Cantaires de l'"Orfeo".

Especialment la típica dolçor de timbre, la ponderació de la dicció, la gràcia del cant de les veus femenines deixen d'aquesta Societat un record inesborrable.

Qualitats que es troben resumides i intensificades en les valuoses solistes senyo-

retes Fornells i Ensenyat, les quals han estat molt aplaudides, junt amb l'exquisit tenor Vendrell i el bariton Crespo.

Aquests solistes, alguns dels quals, com En Vendrell, han aconseguit notorietat com a cantants de teatre, han sortit de la mateixa Societat, a la qual segueixen profundament afectats; és de notar que En Vendrell ha deixat importants compromisos teatrals per venir a Roma amb l'"Orfeo", i no es dona de menys de cantar en el chor confós amb la massa dels seus companys.

La darrera part del programa fou dedicada a música polifònica del Renaixement; i els oients han passat de meravella en meravella. Obres de Jannequin, Banchieri, Marenzio, un bellíssim *Responsori*, de Victorià, i, finalment, el triomfal *Credo* de la *Missa del Papa Marcel* palestriniana, han estat trets a superba llum pels magnífics intèrprets, sota la segura i apassionada guia del mestre Millet. Després de l'exultant "Amén" del *Credo* de Palestrina (una de les més poderoses creacions del mestre), l'entusiasme ha assolit el més alt grau: i entre els cantors i el públic hi ha hagut manifestacions commovedores més que de "Adéu!", de "A reveure!". A les quals nosaltres cordialment ens associem.

DOMENICO ALALEONA

De "Il Mondo", 9 de maig.

El darrer concert de l'Agusteo.— Com havíem previst, l'Agusteo s'omplí, i el darrer concert d'aquesta meravellosa Societat catalana s'ha desenrotllat en una atmosfera d'entusiasme indescriptible. El mestre Millet, el mestre Pujol, els solistes senyoreta Fornells i senyor Vendrell, de veus dolcíssimes i clares emeses amb admirable naturalitat, i els valentíssims cantaires foren tots saludats amb aclamacions no solament admiratives, sinó cordials, afectuoses.

Després de la primera part del concert fou oferta a En Lluís Millet, una corona de llorer, donatiu de la colònia catalana de Roma. Però s'endevinava un sentiment de gratitud escampat en tots els oients, els quals, sota un aplaudiment unànim, cridaven: "A reveure!", crit que la Reial Acadèmia de Santa Cecília haurà de tenir en consideració quan redactarà el programa dels pròxims anys.

Si la brevetat d'aquestes notes no ens ho impedis, voldríem subratllar el mèrit de l'execució d'ahir que durà més de dues hores i mitja; el qual, tenint en compte les repeticions nombroses, és significatiu. Ens limitarem a remarcar com la impressió favorable desvetllada ja en el primer concert amb la interpretació de música popular catalana, ha estat confirmada amb la de música pertanyent a la polifonia, de la qual classe l'"Orfeo Català" n'ha donat mostra eloqüent amb les seves interpretacions de Jannequin (la deliciosa *Ocellada*), de Luca Marenzio, de Tomaso de Vittoria i, per últim, de Pierluigi de Palestrina amb el *Credo* de la *Missa del Papa Marcel*, que ha resultat d'una plenitud, d'una efusió, d'una profunditat penetrativa perfectament d'acord amb l'esperit del gran romà, especialment en l'*Amén* final. En aquest les sis veus, recollint-se de mica en mica, compenetrant-se i vivificant-se de sonoritat i d'expressió, saberen atènyer aquelles altíssimes i puríssimes i lluminoses zones que són el cim d'una fe profunda.

Els propòsits de la vigorosa Associació catalana, d'accentuar totes les manifestacions més altes de l'activitat intel·lectual de Catalunya, i de divulgar-les per mitjà

de les seves facultats i dels seus fervors, han estat plenament realitzats en aquest viatge a Roma, que restarà inoblidable.

LUIGI COLACICHI

De "Il Popolo d'Italia", 9 de maig.

Un altre memorable succés obtingué ahir a l'"Augusteo", ple d'un públic escollit, la societat choral "Orfeo Català".

El programa extens i important comprenia música d'illustres compositors, i en totes les composicions, àdhuc en les més difícils d'executar, la magnífica i disciplinadíssima massa choral féu prodigis de bravura, arribant a assolir la perfecció.

Gran ovacions i continuats requeriments de *bis* consagraren el grandios succés d'aquest segon concert. El director Lluís Millet, interpretador superb de tota la música executada, fou aclamat triomfalment.

De "Il Risorgimento", 9 de maig.

Assistirem ahir al segon i darrer concert de l'"Orfeo Català" a l'Augusteo, i la nostra admiració vers aquest fortíssim organisme choral ha augmentat encara. Els dos cents cinquanta barcelonins, conduïts amb infinit amor pel mestre Lluís Millet, interpretaren música de caràcter divers, antiga i moderna, clàssica i popular, obtenint sempre el més vibrant succés. De cinc peces ha estat demanada la repetició. *La noia i el moliner*, *El cant dels ocells* i *Els tres tambors*, aparegueren com joiells de gran finesa i d'una originalitat absoluta.

En l'última part del programa ressaltaven quelques composicions de Jannequin, Banchieri, Tomàs Lluís de Vittoria i de Pierlugi de Palestrina. Els cantaires espanyols es mostraren interpretadors escrupolosos i profunds d'aquesta música eternament bella. El *Caligaverunt oculi mei*, de Vittoria, commogué l'auditori fins a les llàgrimes.

Al final del concert les demostracions d'aplaudiment i simpatia del públic han assolit un especial caràcter de solemnitat. Quan tindrem el plaer d'estatjar novament aquests ardits fills cantors de la terra de Catalunya? Desitgem que la nostra espera no sia llarga.

A. G.

De "La Tribuna", 9 de maig.

Ahir a l'Augusteo la societat choral "Orfeo Català" de Barcelona oferí, a un públic ben nombrós, el segon concert.

El succés ha estat semblant si no superior al precedent. En veritat, es tracta d'un gènere d'art no excessivament ric de recursos, direm millor que difícilment una massa choral pot avantatjosament sostenir la confrontació amb altres espectacles musicals, quan per prop de tres hores consecutives s'obliga a desenrotllar un programa en el qual els trossos de folklore musical entren en la proporció d'un vuitanta per cent.

No obstant, l'"Orfeo Català" sabé ahir imposar-se a la malfiança del públic i obligar-lo, amb la impecabilitat de la seva execució, a aplaudir i a demanar el *bis*, amb

tots els seus millors entusiasmes. Es que solistes i massa, proveïts els primers d'òptimes condicions vocals i l'altra d'un segur afinament, sota la severa guia de Lluís Millet, han assolit tal límit de bravura que no concedeixen verament res a la crítica, la qual honestament deu reconèixer que escoltar les dolces cançons de Catalunya, executades per l'"Orfeo Català", és una veritable fruïció.

De "Il Sereno", 9 de maig.

El segon concert de l'"Orfeo Català" ha assenyalat un nou memorable triomf d'aquest magnífic conjunt musical, que sol retre amb igual perfecció la frescor espontània del cant popular, la puresa expressiva de les obres clàssiques, la suggestiva sensibilitat de la música moderna: delicat i robust; nítid i flexible el cor espanyol, conduït amb profunda intel·ligència d'art i admirable habilitat tècnica, pel mestre Lluís Millet, s'ha superbament imposat i deixa aquí un record inesborrable i uns vius desitjos de sentir-lo novament.

De "L'Epoca", 9 de maig.

El succés obtingut dimarts passat per aquesta il·lustre i antiga societat de Barcelona s'ha renovat ahir, i ha anat creixent a mesura que el públic ha esdevingut més nombrós. Sense entretenir-nos en particularitats, que l'espai ens ho impedeix, repetim el millor elogi que es pugui fer: L'"Orfeo Català", no tan sols ha fortament interessat l'auditori, sinó que, cas absolutament únic en matèria de chors, l'ha divertit i commòs. Hem assistit al triomf de l'art popular, natural, gairebé instintiu i una ona fresca d'originals, graciosíssimes melodies ha envaït les ànimes. La cançó domina, mentre la massa en elegant i clara funció instrumental, íntegra i completa.

També en les obres de polifonia clàssica l'"Orfeo Català" ha donat una prova notable, aportant a llur interpretació un sentit d'excepcional agilitat i naturalitat.

Es un veritable pecat que aquests concerts hagin vingut ja closa la temporada i no hagin pogut retenir tots els concurrents habituals a l'Augusteum.

Aplaudiments sense fi i particulars ovacions al mestre Lluís Millet.

De "Il Messagero", 8 de maig.

A la segona i darrera audició, la societat coral "Orfeo Català", de Barcelona, confirmà ahir a l'Augusteo l'èxit aconseguit precedentment. Les magnífiques qualitats artístiques d'aquesta associació reeixiren novament a entusiasmar el nombrós públic que seguí l'audició amb excepcional interès. Nosaltres servarem de l'"Orfeo Català" un gratíssim record, i expressem l'auguri que aviat pugui tornar entre nosaltres. El programa, com sempre, interessantíssim, disposat de manera de poder interessar i divertir, fou seguit amb grandíssima atenció. La producció coral catalana, que pren un felicitíssim to de la més espontània manifestació artísticopopular, és indubtablement interessant i digna d'admiració.

El concert s'allargà per més de dues hores i constituï un goig seguit pels oients. Tots els números del programa foren coronats amb fragorosos aplaudiments, i al final una entusiàstica ovació saludà tota la massa coral i l'il·lustre mestre Millet que dirigeix amb precisió, expressió, vivacitat i vigor.

Del "Corriere d'Italia", 9 de maig.

Subscripció per a subvenir a les despeses del pelegrinatge de l'Orfeó Català a Roma

LLISTA DE SENYORS SUBSCRIPTORS

Abadal, Raimond de
Alandi, Joan
Albiñana, Vda. de Joaquim
Alella, Marquès de
Almirall, Joan
Alvarez, Pere
Albó, Ramon
Amat, Jaume
Antich, Anton
Anzizu, Josep M.
Arrau, Miquel C.
Armenteras, Josep
Armet, Manuel
Arajol, Josep M.
Arnó, Maristany
Associació de Música "da Camera"
Atcher, Joaquim
A. T.

Bach Escofet, Josep
Badiella, Emili
Balançó, Llorenç de
Balançó Pons, Josep M. de
Barella, Miquel
Barrera Maria, Vda. Portabella
Barceló Pallarès, Pere
Bassegoda, Bonaventura
Batlle i Gené, Anton
Blanc, Josep M.
Bernadàs, Francesc
Bertrand i Serra, Eusebi
Bertran i Musitu, Josep
Bertrand, Joan
Bestit i Rovira, Frederic
Boada i Nogués, Pasqual
Boguñà Boguñà, Joan
Boguñà, Josep
Bonet, Abel
Bonet, Ciriac
Bonnemaïson, Vda. Verdaguer, F.

Bonet i Espasa, Domingo
Borràs Quintana, Josep O.
Boix i Puigventós, Francesc
Boix, Vicens
Botey, Josep
Bou i Giol, Joan
Bros Juncadella, Valenti
Brufau, Antoni
Brugarolas, Guillem
Brunet Prades, Joan
Bultó, Francesc
Busquets Jané, Joan
Busquets, Josep
Burés, Francesc
Buscà, Gaietà
Buxó Pujadas, Tomàs
Buxareo Oribe, Fèlix

Cabot, Dionís
Cabot i Rovira, Joaquim
Cabot i filla, Josep
Campmajó, Antoni
Canals, Joaquim
Canals Arrieta, Manuel
Calduch Pujada, Josep
Campabadal, Josep
Cambó, Francesc
Campos, Josep
Cañas i Ferrer, Pere-Joan
Capella, Josep M.
Cardona Penella, Enric
Cardús, Josep
Carles-Tolrà, Emili
Carles-Tolrà, Josep M.
Carné, Jaume
Carreras, Joaquim
Carreras Bulbena, Josep Rafael
Casamada Mauri, Jaume
Casnovas Gibert, Miquel
Casanova, Joan Bta., Pvre.

- Casals Maristany, Ignasi
 Casassas, Antoni
 Castellà, Josep i Ramon
 Castellà, Enric
 Castellvell, Joan
 Castillo Sitjà, Lluís
 Centre Catòlic de Sant Pau
 Cerdà, Andreu
 Clapers Berenguer, Germans
 Cirera i Prim, Josep R.
 Civil, Pere
 Cogul, Josep M., Pvre.
 Colom Ribé, Manuel
 Colomer Tutau, Antoni
 Colomer i Volart, Josep
 Colomer, Pere, Prev.
 Comas i Puig, Josep
 C. F., P.
 Conde, Carles
 Cortés Clavé, Ramon, Pvre.
 Corominas Muntanya, Pere
 Corominas, Josep, Pvre.
 C. de T.
 Costa Norta, Manuel
 Creixell, Josep M.
 Crespo, Ramon
 Crespo, Manuel
 Creus, Jaume
 Cumellas Franquet, Joaquim
 Chalaux, Josep
- Dalmau, Joaquim
 Damians, Anfòs
 Darné, Joaquim
 Domènech, Anselm
 Domènech, Francesc
 Domènech, Vda. Planella, Josepa
 Duran i Ventosa, Claudi
 Durany Farré, Jaume
- Elias, Pere
 Escardíbul, Josep
 Escayola, Lluís
 Estany, Martí
- Fàbregas, Francesc, Dr.
 Farrerons, Ramon
 Feliu i Codina, Joan
 Ferrer-Vidal, Lluís
 Ferran Tuset, Josep
 Folch i Torres, Josep M.
- Folch i Torres, Ignasi
 Folguera i Duran, Manuel
 Font, Frederic
 Fontanills, Josep
 Freixas, Francesc
 Freixas, Narcisa
 Figueras Dotti, Lluís
 Fins Rovira, Raimond
 Fuentes, Enric de
- Gallard, Faustí
 Garcia, Miquel
 Garí Cañas, Josep
 Garí Gimeno, Jordi
 Garí Gimeno, Josep
 Garriga de Gallardo, Montserrat
 Gaspar i Palanca, Miquel
 Gibernau, Josep
 Gibert Mateus, Francesca
 Giné, Joan
 Giralt, Laureà
 Giralt Fàbregas, J.
 Giralt, Joan
 Girbau, Jaume
 Girona, Vda. Bertrand, Manuela
 Girona, Vda. de Ignasi
 Godó, Florinda i Glòria
 Godó, Oleguer
 Gomis, Josep A.
 Grau Sàbat, Josep
 Grau Sàbat, Ramon
 Guardia, Jaume
 Guarino, Vda. de Ricard
 Guarro, Lluís
 Guarro, Maria
 Guilló, Enric
- Henrich, Manuel
 Herrero S. A., Casa Josep
 Hombravella, Francesc
 Hostench, Joaquim
- Icart Mayol, Josep
- Jansà, Tomàs
 Jeremias, Miquel
 Jorba Romanyà, Emili
 Jover, Lluís
 Julià, Ramon, Pvre.
- Latorre, Miquel
 Luandra, Pere

Lladó, M.
Llamusi, Jaume
Llavallo Gasull, Victor
Llibre i Serra
Llimona, Joan
Llimona, Josep
Llobet, Miquel
Llobet, Tomàs
Llobera, Artur
Llongueras, Joan
Llop, Josep
Llort, Francesc

Majem, Higini
Majó, Vda. de Joan
Maluquer, Manuel
Marquès, Manuel
Maristany de Millet, Agueda
Maristany, Comte de Lavern, Pere G.
Marín Balmas, Martí
Mansana, Josep
Marshall, Frank
Mas, Joan, Pvre.
Massot, Josep
Massip, Joan
Matheu, Francesc
Maymó, Vda. de R. Vila, Carme
Mayol, Bru
Medina, Josep
Mensa, Vda. de Riu, Teresa
Mercè, Ferran
Millet Estapé, Eugeni
Millet Estapé, Francesc
Millet Estapé, Tomàs
Millet Maristany, Joan
Millet Villà, Pere
Millet Villà, Salvador
Miquel, Alfons
Mir i Batllori, Llorenç
Mir Pujol, Joan
Miracle, Frederic J.
Molins, Joan
Monegal i Nogués, Josep
Monfort, Francesc
Montané, Enric
Moragas, Vicens de
Morató i Senesteve, Rafael
Muset Ferrer, Josep, Pvre.
Mutlló, Esteve

Nicolau Turró, Josep
Nonell, Francesc
Nualart, Ramon

Oller, Ramon
Oriol, Joan

Pahisa, Pere
Pagès i Rueda, Pere
Pallarés, Ferran
Pallé, Arcadi
Parrot Planella, Maria
Patxot i Jubet, Rafael
Perera Vives, Josep
Perpiñà, Joan i Ferran
Pla Alegre, Enric
Pla i Deniel, Narcís
Planas Prats, Eduard
Planella, Lluís
Pibernat Martí, Artur
Piella, Francesc
Prim, Vda. de Cirera, M. Antonia
Pich i Pon, Joan
Pons Pla, Francesc
Pons Casajuana, Magí
Pons Mumburú, Pere
Pons, Joan
Poveda Salas, Joan
Prat Masdeu, Pere
Prat Pons, Pere
Prat, Macià
Prats, Lluís
Prats Sabaté, Josep
Pujol Aleu, Joan
Pujol Colom, Josep
Puig Carcereny, E.
Puig i Valls, Narcís
Pujadas, Domingo
Puncernau, Ramon
Puig i Esteve, Josep
Puigdengolas, Esteve

Rabell de Patxot, Lluïsa
Ramon, Adela
Ramon, Eugeni
Ratés i Llutgart, Miquel
Renart, Joaquim
Ribalta, Joaquim M.
Ribas i Ribas, Enric
Ribas, Clara
Ribas Pujol, Pere

Ricart, Vda. Amat, Maria	Tarrés Capdevila, Joan
Riera Sala, J.	Ticó, Angels i Delfina
Rifà, Eduard	Tintoré, Joaquim
Rifà, Jaume	Torné, Enric
Rius i Torres, Gabriel	Torres i Grau, Jaume
Rius Fontanals, Ramon	Torrens Dagués, Joan
Riva y Garcia	Torrus, Josep
Roca, Pilar	Tort Matamala, Vicens
Roca Mataró, Ramon	Traid, Josep
Rodés, Felip	Tusell, Maties
Rodón, Josep	Tusell, F. Xavier
Roig i Bergadà, J.	Tusquets, Joan A.
Roig, Josep	
Roig de Vilardaga, Carme	Uriach i Companyia
Roig i Niqui, Francesc	
Roig i Niqui, Jaume	Valeri, Artur
Roig i Niqui, Sever	Valls Carbonell, Salvador
Roig i Puñed, Jaume	Valls Martí, Manuel
Rosell, Mateu	Vendrell, Josep
Romeu Rosich, Joan	Ventosa i Calvell, Joan
Rota Castells, Vicens	Ventosa i Roig, Josep
Rovira Gayrís, Josep	Ventura Llobet, Llorenç
	Verdaguer, Alvar
Sacrest, Pere	Vial, Andreu
Sagrera, Lluís	Vidal i Ribas, Eduard
Sagrera, Josep M.	Vidal, Ignasi
Sala, Esteve	Vidal Iborra, Narcís
Salvat i Espasa, Manuel	Vidal Vidal, Sebastià
Salvat i Espasa, Josep	Vidal, Vicens
Sanchis Ros, Enric	Vilà, Germans
Serra, Artur J.	Vila, Lluís
Serra, Joaquim	Vilanova, Santiago
Serra, Pere	Vilar i Viguer, Pere
Serrahima, Lluís	Vilardaga i Buxó, Josep
Sellarés, Francesc	Vilardaga, Vda. Casarramona, Teresa
Segura, Vda. de Santiago	Vilaplana Pagès, Manuel
Sensat, Francesc, Pere i Agustí	Vilaresau, Marcellí
S. Ll.	Vilumara Bayona, Francesc
Sindreu, Salvador	Villanueva, Francesc
Soldevila Casas, Josep	Vives, Rafael
Soler i March, Leonci	Voltà, Josep
Soler Maymó, Joan	
Sorribas, Sebastià	Zaragoza, Octavi